

Yalnız
artistlerin
değil
sizin
cildiniz de

BU SABUNLA

güzelleşir
Kadife gibi yumuşar,
Taze, temiz ve
Cazibeli olur

Beta
fazlı

KOMİLİ

TUVALET SABUNU

Daha iyi..Daha ucuz...

Sabun bitinceye kadar kokusu devam eder.

Necmi Kemil Tel. 220796 İSTANBUL

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

EYLÜL 1960

İÇİNDEKİLER

Hırkanın Hikâyesi ve Meşhur Hırkalar	Seyfettin ŞİMŞEK
Türk Atasözleri Bibliyografyası	Cahit ÖZTELLİ
Havza'da Adlarla İlgili Gelenekler	Hasan NAMİ
Folklorcularımız: Eflâtun Cem Güney	T.F.A.
Tık Tık Eden	Mehmet BAŞARAN
Şemsi Yastıman'ın Jübilesi	Bora HİNÇER
Şemsi Yastıman ve Kopuz	Mahmut R. GAZİMİHAL
Aşık Şemsi Yastıman ve Eserleri	Ihsan HİNÇER
Konya'da Keçecilik	Mehmet ÖNDER
Bayburtlu Celâli'nin Şiirleri (VI)	Hikmet DİZDAROĞLU
Konya Atasözleri ve Deyimleri	Seyit KÜÇÜKBEZİRCİ
Tanınmıyan Şairlerimiz: Şebinkarahisarlı Nuri	H. AKYÜZ
Elmalı'dan Masallar: Padişahın Kızı ile Uşağı Hüsnü	YILDIZ
Yastıman'ın Amerikan Kız Kolejindeki Konseri	

SAYI: 134

KURUŞ: 50

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAN HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

EV R A N

Derliyen: Hüsnü YILDIZ

(Anlatan: Elmalı ilçesinin : Yalnızcaın köyünden Mehmet Kumru.)

Evveli varmış bir yokmuş. Bir padişah varmış. Bu padişah rüyasında bir tilki görmüş. "Benim gördüğüm rüyaya kim bilirse ona bin altın bahşiş vereceğim." diye tellallar çağırılmış. Padişahın gördüğü rüyayı kimse bilememiş. Tam bu sırada bir adam köyünden çıkmış, başka diyarlara kazanmağa gidiyormuş. Yolda dalgın dalgın giderken karşısına bir evran çıkmış. Yolcu birden bire afallamış. Bunu gören evran: "Ey insanoğlu sana zararım dokunmıyacak. Bak sana bir şey söyleyeceğim. Padişahın rüyasında gördüğü şeyi ben biliyorum. Eğer parayı beraber taksim etmeyi kabul edersen söyleyeceğim." demiş. Yolcu da kabul etmiş. Yılan da Padişah rüyasında "tilki" gördü, demiş.

İnsanoğluna iyilik haramdır. Yolcu hemen evranı öldürmeye kalkmış. Evran da deliğine kaçırılmış. İkinci yıl padişah yine bir rüya görmüş. Bu rüyayı kalben kim bilirse ikibin altın vereceğini tellallar vasıtasıyla memleketin her tarafına duyurmuş. Aynı yolcu bu haberi duyunca soluğu Evranın deliğinde almış. Evran yine delikten çıkmış. Yolcuya: "Ben padişahın bu rüyasını da yoracağım" demiş ve ilâve etmiş. "amma parayı taksim edeceğiz." demiş. Yolcu zaten hazır bu pazarlığa. "Tamam taksim edeceğiz" demiş. Padişah rüyasında aslan görmüştü. Evran da "Padişah rüyasında aslan gördü." demiş. Üçüncü yıl Padişah rüyasında koyun görmüş. "Benim bu yıl gördüğüm rüyayı kim bilirse üçbin altın vereceğim." diye her tarafa haber salmış Padişah. Aynı adam bu haberi de duyur duymaz Evranın yolunu boylamış. Evrana: "bu, rüyayı da bil bakalım" demiş Evran da: "Koyun gördü" demiş.

Adam hemen yola revan olmuş. Git bunda, gel bunda derken günlerde bir gün Padişahın oturduğu şehire varmış. Saraya çıkmış. Padişah huzuruna gelince: "Hünkârim senin görmük olduğun rüvaları ben çözeceğim" demiş. Padişah ta: "Söyle bakalım" demiş. Adam: "Padişahım birinci sene tilki gördünüz. Milletiniz tilki gibi idi. İkinci sene aslan gördünüz. Milletiniz aslan gibi idi. Üçüncü sene de koyun gördünüz. Milletiniz koyun gibi oldu." diye rüvaları yorumlamış. Keyfe gelen Padişah vadettiği bahşişleri vermiş. Parayı yüklenen adam doğru Evranın

yanına koşmuş. Evran adamı güler yüze karşılamış. Parayı ortaya dökmüşler. Üç senelik ticareti taksim etmişler. Bu esnada Evran keyfe gelip: "Ey İnsanoglul. Sen kıymet takdir etmezsin. Ben sana bir iyilik daha yapayım. Al şu paraları benim sana yadigarım olsun. Sen de onları evlâtlarına, yavrularına yadigar et. Sonra beni öldürmeyi düşünme. Ey insanoglul. Kıymet takdir etmelisin. Üç senede sana altıbin altın kazandırdım. Bu iyiliğe karşı inşallah sen de kötülük etmezsin." demiş ve deliğine kayıp gitmiş. Adamcağız da sevine sevine köyünün yolunu tutmuş. Köye varınca başından geçenleri çocuklarına bir bir anlatmış. Güzelce bir ev yaptırmışlar. İçine girmişler. Rahat ve mesut bir şekilde yaşamağa başlamışlar. Şimdi yeldim yanlarından. Çok yorgunum. Hepinize selamları var.

Gökten üç elma düştü biri onlara, biri size, biri de kendime.

Bir Güzele

*El, sen gibi güzel değil,
Güzelliğin başka güzel.
Sende de var bana meyil,
Bu yol çıkar aşka güzel.*

*Artık sensin alın yazım,
Varım, yoğum, çoğum, azım.
İşte ele aldım sazım.
Bağhyalım meşke güzel.*

*Sevmek özlemimi duyduk,
Biz de bu havaya uyduk.
Rastlaşta tanışsaydık,
Daha önce keşke güzel.*

*Mişkioglu, sıktı elin,
Bir türkii söylesin dilin,
Seni getireyim gelin,
Bizim 'eski köşke güzel'*

Cevher İhsan MISKIOĞLU

BİZE GELEN KİTAPLAR

* Zahir Güvemli: "Başlangıçtan bugüne — Türk ve Dünya Sanat Tarihi". Varlık Yayını. Faydalı Kitaplar: 5- 17 X 12 boyunda, 384 sayfa, 8 lira.

* İlhan Berk: "Başlangıçtan — Bugüne Beyit, Mısra Antolojisi". Varlık Büyük Cep Kitapları: 159. 17 X 12 boyunda, 80 sayfa, 2 lira.

* Robert Reinick — Kemal Kaya: "Balık Prens". Masallar. Varlık Çocuk Klâsikleri: 23. 17 X 12 boyunda, 64 sayfa 1 lira.

* Ferhat Sılaç: "Seçilmiş 1001 Bilmece". Halk dilinden derleme bilmececi. Altın-eserler Yayınevi. 16 X 12 boyunda, 144 sayfa, 3 lira.

* Ataç: "Günce". Varlık Büyük Cep Kitapları: 164. 16,5x12 boyunda, 96 sayfa, 2 lira.

* Ernest Hemingway — Tarık Dursun K. "Ya Hep, Ya Hiç". Roman. Varlık Büyük Eserler Kitaplığı: 23. 16,5x12 boyunda, 168 sayfa, 4 lira.

* Çehov — Mehmet Özgül: "Bozkır". Uzun hikâye. Varlık Büyük Cep Kitapları: 165.5x12 boyunda, 96 sayfa, 2 lira.

* Ağâh Sırrı Levend: "Türk Dilinde Geleşme ve Sadeleşme Evreleri". İkinci basım Türk Dil Kurumu Yayınlarından, sayı: 182 24x16,5 boyunda, 512 sayfa, 25 lira.

* Dr. Arın Engin: "Atatürkçülük Savuşumuzda Avrupa Kültürü Nedir, ve Ne Değildir?". Atatürkçülük Kültür Yayınları, sayı: 16. Posta Kutusu 105, Kadıköy — İstanbul. 24x16 boyunda, 280 sayfa, 10 lira.

* Mehmet Turan Yârar: Veteriner Şairler". 54 Veteriner şairin hayatı, şiirlerinden örnekler ve resimleri. Önsöz: Prof. Dr. A. Nevzat Tüzdil. 20x14,5 boyunda, 152 sayfa, 10 lira.

* A. A. Semenov — Prof. Abdülkadir İnan: "Güri Emir Türbesinde Timur'un ve Ahfadının Mezar Kitabeleri". Türk Tarih Kurumu Belleten'i, cilt XXIV, sayı 93 (Ocak 1960) dan ayrı basım. 24x17 boyunda 32 sayfa (139 cu sayfadan 170 ci sayfaya kadar).

* Şemsi Yasıman: "Halk Dilinden 27 Mayıs Destanı". Şiir. Yayınlayan Şemsi Yasıman Sazevi Beşiktaş — İstanbul. 25x17 bo-

yunda, 8 sayfa, 50 kuruş.

* Zavičajni Muzej U Tuzli: "Glanci I Grada, Za Kulturnu Istoriju Istočne Bosne — Doğu Bosna'nın Kültür Tarihine dair makaleler". Knjiga (cilt) II, Tuzla — Yugoslavya, 1958. 23,5x16,5 boyunda, 210 sayfa, 30 yaprak tablo ve harita, baskı sayısı 500.

* Zavičajni Muzej U Tuzli: "Glanci I Grada, Za Kulturnu Istoriju Istočne Bosne — Doğu Bosna'nın Kültür Tarihine dair Makaleler". Knjiga (cilt) III, Tuzla — Yugoslavya, 1959. 23,5x16,5 boyunda, 146 sayfa, 36 yaprak tablo ve harita, baskı sayısı 500.

* Charles Seignobos — Samih Tiryakioglu: "Avrupa Milletlerinin Mukayeseli Tarihi". Varlık Faydalı Kitaplar: 6. 16,5x12 boyunda, 448 sayfa, 8 lira.

* Erdal Öz: "Odalarda". Roman. Varlık Büyük Cep Kitapları: 166. 16,5x12 boyunda, 96 sayfa, 2 lira.

* Ahmet Bağışgil: "Aydınlık Ülkesi (Gerçek Dine Doğru)". Yazılar. Varlık Büyük Cep Kitapları: 167. 15,5x12 boyunda, 96 sayfa, 2 lira.

* Hikmet Erhan Bener: "Loş Ayna" Roman, Varlık Büyük Cep Kitapları: 168. 16,5x12 boyunda, 104 sayfa, 2 lira.

* Kemal Kaya: "Deniz Altı Keçileri". Yedi tane çeviri masal. Varlık Çocuk Klâsikleri: 19. 16,5x12 boyunda, 64 sayfa, 1 lira.

* Mustafa Baydar: "Atatürk ile Konuşmalar". Atatürk ile çeşitli tarihlerde yapılan 25 mülâka. Varlık Büyük Cep Kitapları: 169. 16,5x12 boyunda, 104 sayfa, 2 lira.

* "Yeni Çağ Türküleri". 28 Nisan, 27 Mayıs Şiirleri. Selâm Gençliğe, Orduya. Varlık Büyük Cep Kitapları: 170. 16,5x12 boyunda, 96 sayfa, 2 lira.

* "Büyük Kurtuluş". 27 Mayıs Devriminin Açıklanması. Varlık Büyük Cep Kitapları: 171. 16,5x12 boyunda, 128 sayfa, 2 lira.

* Başaran: "Nisan Haritası". Resimler: Bedri Rahmi Eyüboğlu. Şiirler Varlık Büyük Cep Kitapları: 172. 16,5x12 boyunda, 56 sayfa, 2 lira.

* "Sade Türkçe Kılavuzu". Türk Dil Kurumu Yayınları: 181. 16x12 boyunda, 206 sayfa, 5 lira.

Yalnız
artistlerin
değil
sizin
cildiniz de

güzelleşir
Kadife gibi yumuşar,
Taze, temiz ve
Cazibeli olur

Beta
fazlı

KOMİLİ

TUVALET SABUNU

Daha iyi..Daha ucuz...

Sabun bitinceye kadar kokusu devam eder.

Necmi Komili Tel. 220792 İSTANBUL

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

EYLÜL 1960

İÇİNDEKİLER

Hırcanın Hikâyesi ve Meşhur Hırcalar	Seyfettin ŞİMŞEK
Türk Atasözleri Bibliyografyası	Cahit ÖZTELLİ
Havza'da Adlarla İlgili Gelenekler	Hasan NAMİ
Folklorcularımız: Eflâton Cem Güney	T.F.A.
Tık Tık Eden	Mehmet BAŞARAN
Şemsi Yastıman'ın Jübilesi	Bora HİNÇER
Şemsi Yastıman ve Kopuz	Mahmut R. GAZİMİHÂL
Âşık Şemsi Yastıman ve Eserleri	İhsan HİNÇER
Konya'da Keçecilik	Mehmet ÖNDER
Bayburtlu Celâlî'nin Şiirleri (VI)	Hikmet DİZDAROĞLU
Konya Atasözleri ve Deyimleri	Seyit KÜÇÜKBEZİRCİ
Tanınmıyan Şairlerimiz: Şebinkarahisarlı Nuri	H. AKYÜZ
Elmah'dan Masallar: Padişahın Kızı ile Uşağı Hüsnü YILDIZ	
Yastıman'ın Amerikan Kız Kolejindeki Konseri	

SAYI: 134

KURUŞ: 50

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFNİ KAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

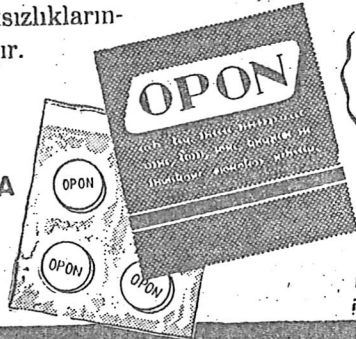

SOĞUK ALGINLIĞI

BAŞLANGICINDA **OPON** ALMAK FAYDALIDIR!

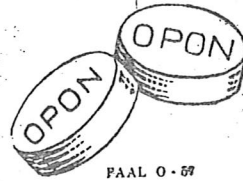
OPON baş, diş, adale, sinir, lumbago ağrılarını teskin eder. Bayanların muayyen zamanlardaki sancı ve rahatsızlıklarında da faydalıdır.

BÜTÜN
AĞRILARA
KARŞI

OPON

günde 6 tablete kadar alınabilir

PAAL 0-57

Yıllık abonesi: 6
altı aylık abonesi: 3
Liradır.
Yurd dışı senelik abone
2 dolardır.

TÜRK
FOLKLOR
ARAŞTIRMALARI

Basılmıyan yazılar
istenince geri gönderilir
Adres değiştirmelerde
ücret alınmaz.
Vakit Basımevi

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden: Mes'ul Müdür: İ. HİNÇER

ADRES: Yeşildirek, Sultanmektebi Sokak No. 17 İstanbul

"TÜRK FOLKLOR (= HALBİLGİSİ) DERNEĞİ" NİN YAYIM ORGANIDIR.

12 3 Mart 1966

Sat: Raifet Köroğlu

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949
AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

NO: 134

EYLÜL 1960

YIL: 12 - CİLT: 6

HİRKANIN HİKAYESİ VE MEŞHUR HİRKALAR

Yazan: Seyfettin ŞİMŞEK

Hırka, daha çok evde ve soğuğa karşı korunmak için giyilen kalınca kumaştan yapılmış çok defa içi pamukla beslenmiş bir giyecek ki, ceket uzunluğunda olur. Eskiden daha uzuncasını dervişler veya cübbenin altına na sarıklı Hocalar giyerlerdi. Hırka, aslında elbisenin bir parçası veya yırtılmış parçası mânasına gelirse de, git gide mânası genişliyerek bu kelime ile tam bir elbise kastedilmeye başlanmıştır. Hırkanın bu son mânasına, ana lügat kitaplarında tesadüf edilmemekte ise de eski tasavvufi eserlerde çok rastlanmaktadır. Bu elbisenin, eski parça kumaşlardan yapıldığı veya önlü yarık olduğu için hırka ismini aldığını söyleyenler de vardır.

Nebiler (1), daima yünden "şüf" elbise giyerlerdi. Hazreti Muhammet de bu âdete tâbi olmuş idi. Onun Tabuk gazvesinde giydiği cübbe "Cubba-i rûmiya" da yünden mamûl idi. Peygamber Efendimizin yün ve emsali sert maddelerden dokunmuş kumaşlardan elbise giymesi üzerine, sahâbe ve tâbiin arasında bilhassa Zühed ve Takvaları ile şöhret bulmuş olan zâtlar de yün ve keten gibi maddelerden dokunmuş kumaşlardan yapılmış elbise giyerlerdi. İslâmiyet'in ilk devirlerinde zâhîtlar umumiyetle giydikleri cübbelerin altına İzâr (2) yerine kaim olan uzun bir gömlek te giymekte idiler. Zira Peygamber Efendimizin sevdiği elbiselerin başında gömlek geliyordu. Sonraları yine Efendimizin sert cübbe ve eskimış gömlek giymiş olduğu üzerinde durula-

rak, bu evsafa İzâr giymeğe karşı meyli gösterildi. İşte bu esnada Hırka'nın yamalardan yapılmış ve cübbenin altına giyilen İzâr'a de-lâlet ettiği açıkça anlaşılır.

Eskiden mevcut olan Târikat mensupları arasında "Taç" kadar mühim bir yer işgal eden Hırka rast gele giyilemezdi. Peygamber eli ile giydiği sahâbi vasıtasıyla, her hangi bir târikatın pîrine kadar geldiği kabul edilen Hırka, ancak târikatın pîri tarafından giydirilebilirdi. Bu suretle Hırka, târikatın silsilesi ile müteradif bir mânâ taşımıştır.

Şeyhülislâm Yahya Efendi (1553 — 1644), Hırka hakkında, "Hırka vü taç ile zahid, kerem et, sikleti ko, Âdemo cübbe- vü destâr keramet mi verir?" demiştir.

Peygambere ait eşyanın Müslümanlar arasında son derece mukaddes bir mevki vardır. Bilhassa Hilâfât alâmeti sayıldığı için, Hırka'ya, müstesna bir tevkir ve tâzim gösterilmiş-tir. Osmanlı Hükûmdarlarının ihdas ettikleri "Hırka Ziyareti" mukaddes ziyaretlerden sayılırdı. Yavuz Sultan Selim'in 1517 de Mısır'ı zaptettikten sonra elde ettiği Mukaddes Emanetler arasında bir de Peygamber'in Hırka'sı bulunmakta idi. Bu Hırka, aşağıda görüleceği veçhile Meşhur Arap sairi Kâab'a verilen hırka'dır. Yavuz Selim Mukaddes Emanetleri önceleri, Harem Dairesinde muhafaza ederdi. Bilâhare "Hırka-ı Saâdet" "Dairesi"ni yaptırarak, onları buraya vaz etti. Hırka-ı Saâdet

27

Dairesi her sene Ramazan ayının 15. ci günü hususi tertiplenen bir merasimle ziyaret edilir.

Meşhur Arap Kâab, müslüman olduktan sonra, meşhur Baned Suad kasidesini söyledi. Bu kaside o kadar güzeldi ki, az zamanda bütün Medineliler onu ezberlediler. Meclislerde birbirlerine okudular. Hazreti Muhammed de kendi şânına söylenen bu güzel şiiri dinledi. Bilhassa "Sen fenalıkla imha eden Tanrı kılıcısın." mısraına gelince çok hoşlandı ve şevkinden üzerindeki Hırka'yı çıkardı. Kâab'a verdi. Bu Hırka, Yemen kumaşından yapılmış güzel bir Hırka idi. Kâab kendisine giydirilen bu hırkadan son derece mütehasşis olmuştu. Bu hâdise zamanla kasidenin isminin değişmesine ve ona, "Kaside-i Bürde" yani Hırka Kasidesi denmesine sebep oldu. Lâkin bu Hırkaya Ebû Süfyan oğlu Muaviye musallat oldu. Kâab'ı nerede görse "Sat o hırkayı bana.. ne kadar para istersen o kadar verelim." diye sıkıştırılmaya başladı. Şair Kâab, bu teklifi da ima dehşet ve nefretle karşılıyordu. Satmak mı? Ben, Resulün Hırkasını giymekle hiç kimseyi nefsimce tercih etmem. diyordu. Fakat hiç bir cevap Muaviye'yi bu Hırka'dan vaz geçirtemedi. Günün birinde Kâab öldü. Muaviye hemen evine bir adam göndererek Hırka'yı istetti ve mukabilinde 20.000 altın ödedi.

Bu Hırka, Hırka-i Sâadet Dairesinde yeşil ipek kadifeden son sırmalı ve inci işlemeli yedi bohçaya sarılı, altından mamûl bir çekmece içinde bulunmaktadır. Üstten iki kanadı olan bu çekmece de bir sandık içinde muhafaza edilmektedir.

Hırka-i Şerif, namiyle meşhur olan bir Hırka da bugün İstanbul'da Fatih semtinde Hırka-i Şerif Camii'nde bulunmaktadır. Bu Hırka da yine Peygamber Efendimize aittir. Hazreti Peygamber bu Hırka'yı, Uvays al-Karani'ye göndermiştir. İstanbul'a 1622 senesinde Şükrullah Efendi isminde bir zât tarafından getirilmiştir. Hırka-i Şerif, hususi bir odada ve sandukası içinde muhafaza edilmektedir. Her Ramazan ayının 15. günü ziyaret başlar ve Kadir gecesi sona erer. Ziyaret esnasında Hırka-i Şerif, camî bir sanduka içinde bulunur. Bu sandık da bir sehpa üzerine konur. Hırka-i Şerif Şeyhi, sandukanın arkasından da yer alır. Hürmet ve huşu ile meşbu bir hava

İçinde daireye giren ziyaretçiler, Salavat-ı Şerife okuyarak birer birer Hırka-i Şerif'i görürler ve sessizce daireden çekilerek giderler.

Diğer bir Hırka-i Şerif de Ankara'da Etnoğrafya Müzesinde bulunmaktadır. Bu Hırka da Peygamber Efendimize ait olup İslâm büyüklerinden Beyazıt Bistamiye'ye intikal ettiği rivayet olunmaktadır. Ankara'ya nasıl geldiği bilinmemektedir. Bu Hırka-i Şerif Etnoğrafya Müzesinin XI. salonunda bir camkân içinde teşhir edilmektedir.

Hazreti Ömer'e ait bir Hırka hikâyesi: Hz. Ömer, Halifelige geçtiği vakit kızı Hafza, babasının tebriki gelmişti. Bakti ki aziz babasının arkasındaki Hırka'da üst üste on iki yama var. "Ah gözümün nuru babam.. dedi. Bu hırkayı bir fakire versende kendi arkana bir yeni hırka alsan olmaz mı?" Hz. Ömer cevap verdi: "Hafza kızım, sen Resulullah'a bizden daha yakınsın, onun karısıydın. O'nun bu dünyada neler çektiğini bilirsin. O, dünyayı hor ve hâkir gördü. Ahrete giderken de, (Ya Ömer, mahşer günü bana kavuşmak istersen, benim yolundan ayrılma..) diye vasiyet etti." dedi.

Sultan Bayazıt I. Hırkası: Osmanlı Hükümdarı Bayazıt I. in hırkası, İstanbul'da Süleymaniye Sementindeki "Türk ve İslâm eserleri Müzesi"n de bulunmaktadır. Müzenin muhtelif salonunda 539 demirbaş numarasıyla teşhir edilmektedir. Muharebede zırh'ın altına giyilmiş olan bu mervide (Hırkada) Kur'an Kerim âyetleri yazılıdır.

Sultan Selim II. Hırkası: Osmanlı Hükümdarlarından Selim II. nin Hırkası da yine İstanbul'daki "Türk ve İslâm Eserleri Müzesi" ndedir. Muhtelif eserler salonunda 538 demirbaş numarası ile teşhir edilmektedir. Muharebelerde zırh'ın altına giyilmiş olan bu mervinin de (Hırkanın da) üzerinde Kur'an Kerim âyetleri yazılıdır.

(1) Nebi. Peygamber demektir. Bazı def'a Enbiya mânasına kullanılır. Ancak nebinin Resulden farkı vardır. Şöyle ki, Resul, kitap sahibi olan Peygamber, Nebi ise kitap sahibi olmayan peygamber demektir.

(2) İzar: Hacıların göğüsden aşağıya bürünmüş oldukleri ihrama izar denilmektedir.

Bibliyografya :

TÜRK ATASÖZLERİ BİBLİYOGRAFYASI

"Atasözleri Kur'an'a girmez, yanınca yelişir"

Türk Atasözü

Yazan: Cahit ÖZTELLİ

Bizde, folklor üzerinde çalışılan ilk konu atasözlerdir. Kitap basımı olarak geçmiş yüz yıl aşan, atasözler üzerine sayılamayacak kadar çok inakare, araştırma yapılmış, pek çok da kitap basılmıştır. Halk edebiyatımızın başka kolalarında bu kadar çok yayın yapılmamıştır.

Bizim tesbit edebildiğimize göre, ilk basılan kitap, aşağıda görüleceği üzere, bundan yüz on dokuz yıl önce (1841 de) Vacit adında bir derleyici tarafından çıkartılmıştır. Bundan sonra Edirneli Hıfzı'nın (1845) (bu kitap değersiz olmakla birlikte konumuzun tarihî bakımından önemlidir.) Yirmi yıla yakın bir zaman sonra, Şinasi'nin kitabıyla hemen aynı zamanda olmak üzere Viyana'da (1864) basılan eseri gelir. Görülüyor ki, şimdiye kadar birçok araştırmacının sandığı gibi, ilk atasözleri kitabı Şinasi ile başlamaz. Vacit'in eserini görmediğimiz için, tarih bakımından önemli olan bu kitabın başka bakımlardan değeri hakkında birşey söyleyemeyeceğiz.

Bugüne kadar atasözlerimiz üzerine geniş bir bibliyografya inceleme yapılmamıştır. Ancak bazı dergi ve kitaplarda üç beş kitap söz konusu edilmiştir. Bunlar da en çok Şinasi ve Ahmet Vefik Paşa'ya anılmışlardır. Bu, adı geçen kitapların daha kolay elde edilmesinden olsa gerek. Bunların dışında daha değerli olanları olduğu halde söz konusu edilmemiştir.

Atasözleri bibliyografyasını ilk defa Türk Dili Dergisinin 13. sayısında, Mustafa Nihat Özön'ün kitabını eleştirmek için yazdığım yazıda vermiştim. Fakat bunun eksik olduğunu gördüm. Şimdi, yeniden verdiğim aşağıdaki bibliyografyaya eskisinin bir misli kitap kattım. Bununla birlikte yine tam bir "Atasözleri bibliyografyası" meydana getirdiğimi iddia edemem. Bugün için ancak bu kadarını yapmak mümkün oldu. Belki Millî Kitaplıkta daha çoğu vardır. Bizimki, duyulan eksikliği bir dereceye kadar gidermek olacaktır. Bundan sonra bu işle uğraşanlar, eksikle rimizi tamamlarlarsa ilerisi için daha geniş bir bibliyografya yapmak mümkün olur.

Aşağıda verdiğimiz kitapların hepsini görmüş değiliz. Aradan geçen uzun yıllar yüzünden bu kitapları bulmak son derece güçtür.

Millî kitaplıkta da hepsinin bulunabileceğini sanmıyoruz. Göremediğimiz kitaplar hakkında

kindaki bilgiyi başka kitap ve makalelerde dağınık olarak tesbit ettik. Onun için bu kısım kitaplar hakkında pek eksik bilgi vermek zorunda kaldık. Hatta bazıların basılı yıllarını da veremedik. Ayrıca gördüğümüz kitaplar için de geniş bilgi vermeyi bugün için gerekli bulmadık. Esasen bizim bu bibliyografyamız bir deneme özelliği taşımaktadır. Kitapları basılı tarih bakımından sıraya koyarak bu konudaki çalışmaların tarihini de belirtmiş olduk.

Verdiğimiz bibliyografyanın tam olduğu gibi bir iddiamız olmadığı gibi, bazı yanlışlarımız olabileceğini de sanıyoruz. Fakat bugüne kadar bu derece geniş bir bibliyografyanın yapılmadığını söyleyebiliriz.

Araştırmalarımızda makaleleri almadık. Ancak önemli gördüğümüz birkaçını aldık. Bütün makaleleri ve dergilerde çıkan atasözleri toplamalarını bir araya getirmek bizim için imkânsız olduğu kadar başkaları için de böyledir. Buna rağmen yüz kadar makale tesbit etmiş bulunuyoruz. Fakat bunları ayrı ayrı yazmak çok yer alacağı için şimdilik vaz geçtik. Dergileri de bir arada göstermeyi daha uygun bulduk. Halkvevleri ve başkaları tarafından çıkarılmış dergilerin yalnız adlarını bile bildirmek uzun bir çalışma ister. İsteyenler bu dergilere başvurabilirler.

Gösterdiğimiz atasözleri kitaplarından başka, genel ve özel kitaplıklarda yazma atasözleri kitapları da vardır. Yazmalar, halkımızın atasözlerine pek eskiden beri verdiği önemi göstermek ve eskileriyle bugünküleri karşılaştırmak bakımından önemlidir. Bunlar için de ayrı bir bibliyografya yapmak gerekir.

Şurasını da hatırlatalım ki: Velet İzbudak (pek azı hariç) ile Ömer Asım Aksoy'un kitapları dışında hiçbir eserde atasözleriyle öteki sözler tam olarak ayrt edilememiş, birbirine karıştırılmıştır. Bu yüzden atasözleri üzerinde çalışacak olanların önce atasözünün tam bir târifine ermeleri gereklidir. Bunun için en iyi rehber Ö. A. Aksoy'un önsözleridir.

Basılmış kitaplar:

1. Vacit, (Durub-ı Emsal), Aşir Efendi Matbaası, İstanbul 1257 (1841).

2. Edirneli Hıfzı, (Manzume-i Durub-ı Emsal), İstanbul 1262 (1845).

(Sade Türkçe atasözlerini Osmanlıcaya

gevirerek nazma almış, fakat berbat etmiş- tir.) 638 atasözü, 25 shf. (II. Ahmet (1690-1693) zamanında yazılmış, 1845 de basılmış).

3. Şinasi, (Durub-i Emsal-i Osmanîye), İstanbul 1863. (İkinci baskı 1870, söz sayısı 2500), (Üçüncü baskı 1885. Bu son baskıyı Ebuzziya Tefrik yapmış, kendi kattıklarıyla söz sayısını 4004'e çıkarmıştır. E. Tefrik, Şinasi'nin atasözleriyle öteki sözleri karıştırdığını görerek, ayırma çabası göstermişse de başaramamıştır.)

4. (Durub-i Emsal-i Osmanî), Viyana'da kâin "Mekteb-i Şarikiye" tarafından nesrolunmuştur. İmparatorluk Matbaası, Viyana 1281 (1864).

5. N. M. H., (Durub-i Emsal), Matbaa-i Tarakki, Londra 1303 (1885), shf. 21. (Yetmiş yıl önce Londra'da bir Türk basımında basılan bu küçük broşür yazı tarihimize bakımdan önem taşır. Arap harflerinin bitişlik yazılması zorluk doğurduğu düşüncesiyle, Lâtin harfleri gibi ayrı yazma isteği akıma varmış. Bunu ilk olarak Millî Kitaplıktaki bir kaç broşür ve kitaptan öğrendik. Lâtin harflerine geçişimizde önemli bir basamak olan Atasözleri bakımından bir değer taşımakta, önsözünde yeni imlâya örnek vermek için çıkarıldığı söylenmektedir.)

6. M. Emin, (Durub-i Emsal-i Fransevî Lûgatçesi) İstanbul 1890. (200 den artık Fransız atasözünün Türkçe karşılıkları).

7. Ahmet Vefik Paşa, (Müntehabat-ı Durub-i Emsal-i Türkiye), Bursa (1891 den önce basılmıştır. 303 shf. içinde 4300 söz var.).

8. Teke zade M. Sait, (Durub-i Emsal-i Türkiye), İstanbul 1894. (6000'e yakın atasözül ve deyim var. içinde).

9. Tahsin Ömer, (Darb-i Mesellerimiz Hakkında Tahlilî Tetkikat), İstanbul 1337 (1918). (5000 kadar atasözül incelenmiş, bunlardan ikiyüz kadarı "nefretle şayan" görülmüş, ötekiler "İty darb-i mesellerimiz" olarak ikiyüz ayrılmıştır.) 16 shf.

10. Necip Asım, (Eski Savlar), İstanbul 1921, 56 shf. (Divanî Lûgat-ı Türk'teki 290 atasözül, kitap taranarak çıkarılmış. eski atasözlerimiz bunlardır.)

11. İzzet Hamit, (Mukayeseli Türkçe ve Fransızca (Durub-i Emsal), İstanbul 1923.

12. Ağdülhâhat Nuri, (Atalar Sözü), D. L. Türk'teki 251 sav, çevirme ve açıklamalarıyla, bir kısmı 1334 (1915) de İstanbul'da, bir kısmı 1339 (1920) de Kastamonuda bastırılmış.

13. H. Zeynalı, (Azerbaycan Atalar Sözü), Bakü 1926, (Azerbaycan Edebiyat Cemiyeti).

TÜRK FOLKLOR

tince hazırlanmış, 146 shr. içinde 1800 atasözül var.)

14. Sadettin Nüzhet (Ergun) ve Mehmet Ferit, (Konya Vilâyeti Halkiyat ve Harsiyatı), Vilâyet matbaası, Konya 1926. (Onsozlu önemli, 240—293, söz sayısı 2057).

15. M. Ağâh, (Ataların Diunden), İktisat matbaası, İstanbul 1928, shf. 40.

16. Haşım Veli, (Atalar Sözü), Mahmut Bey matbaası, İstanbul 1928 (1926 A. C. C. Ken) (Şimal ve Cenup Türklerinin 763 meşhursozu ve bazı divan şairlerinin bu meşhursoz teki misra'ları.)

17. (Toplayan) Hasan Lütfi, (Teraküde) M. Muzafer Lütfi, (Türk Atalar Sözü), İstanbul 1929 shf. 68, Kucuphane-i Milliye matbaası Ebuzziya.

18. Ahmet Kıza, (Türk Atalar Sözü), Çan kırı matbaası, Çankırı 1933, (Asımet raat (Onay)'ın önsözü ile. İçinde 400 den aruk söz var. Hepsî atasözül değil.)

19. Demir Alp, (Türk Darb-i Meselleri yahut Atalar Sözü), Şirket-i Mürettebiye matbaası, İstanbul 1933.

20. Mürat (Uraz), Halk Edebiyatı "Şiir ve dil örnekleri", Semih Lütfi: Suhuet Kütüphanesi, İstanbul 1933, shf. 473—482), (110 tane atasözül, öiçüülü ve katiyeil sözler, mecaz tabirler.)

21. M. Ağâh, (Hayat Düşünceleri ve Atalar Sözü), Aydın 1934.

22. Sabri (Muğlalı), (Oğula Öğüt), Ulus Basımevi, Ankara 1935, 15 shf (manzumdur).

23. Perteve Sungur, (Diyarbakır Halkiyatından: Maya, Hoyrat, ve Atasözleri), Diyarbakır 1935, shf. 100—118, söz 400.

24. Velet İzbudak (hazırlayan), (Atalar Sözü), Türk Dil Kurumu yayını, İstanbul 1936. (Fatih Kitaplığı No. 3443 yazma, yazılışı H. 885 (15. yüzyıl) fotokopisiyle yeni Türk harflerine çevrilmiş, derleyicisi belli değil. D. L. Türk'teki atasözlerinin benzerleri de arasına katılmış. Çeviride bazı hatalar yapılmıştır. Dil ve folklor bakımından çok değerli. İçinde 689 söz var.)

25. Sabur Şahin, (Atalar Sözü), Balıkesir Halkevi yayını, Balıkesir 1936, shf. 128.

26. İ. Aytöre, (Atasözleri), Bolu Halkevi yayını, Bolu 1938.

27. Sadi G. Kırımlı (Selim Nüzhet Gerçek'in önsözülüyle), (Atalar Sözü), Kanaat Kitabevi, İstanbul 1939 (shf. 207, söz sayısı 5000. Atasözleri ve bu değerdeki başka sözler ayrı ayrı iki bölümde).

28. Kültür Bakanlığı, (Tzahlı Atasözleri), İstanbul 1940.

29. Ömer Asım Aksoy, (Deyim, Takım

Anketler :

HAVZA'DA ADLARLA İLGİLİ GELENEKLER

IV

Yazan: Hasan NAMİ

Havza ve çevresinde doğan çocuklara yer- liler Arapça adlar; memurlar ve aydınlar ise Türkçe adlar verirler.

Havza ve çevresinde bir de göbek adı var- dır ki, göbeği kesilirken çocuğa verilir. Gö- bek adları dini tesirler altında seçilir. Erkek- çocuklara "en çok Ahmet, Mehmet; kız çocuk- lara en çok Ayşe, Fatma gibi göbek adları- vermek âdettir.

Doğan çocuklara ölmüş olan dede veya- ninelerinin adlarını vermek de Havza ve çev- resinde eski bir gelenektir. Bu suretle dede

ve ninelerinin adlarını ve hâtıralarını yaşat- mak gayesi güdülmüş olur. Doğan çocuğa ad- verilirken evce en yaşu kim ise onun sözü- geçer. Çocukları yaşamayanlar, yeni doğan- çocuklarına "Yaşar, Dursun" gibi adlar verir- ler. Erkek çocuğu olmayıp birkaç kız çocuğu- olanlar, en son doğan kız çocuklarının adını- "Yeter" koyarlar. Havza ve çevresinde adsız- çocuk yoktur.

Havza ve çevresinde doğduktan sonra çö- çuğa nihayet üç gün içinde ad verilir. Pazar- tesî, Perşembe ve Cuma günleri ezan okunur

Söz, Meşhur Söz, Atalar Sözü), Türk Dil Kurumu yayını, Ankara 1940 (shf. 322, söz sayısı 500'e yakın değerli bir önsözül var.)

30. Ömer Asım Aksoy, (Gaziantep Ağzı- da Atasözleri), Türk Dil Kurumu yayını, Ankara 1941 (shf. 80, söz sayısı 700'e yakın, değerli bir önsözül var.)

31. Osman Nuri Peremeci, (Atalar Sözleri), Edirne Halkevi yayını, İstanbul Resimli Ay matbaası, 1943 (shf. 301, söz sayısı 7694).

32. Ferit Birtek, (En Eski Türk Savları), (D. L. Türk'teki 291 atasözülü), Türk Dil Ku- rumu yayını, Ankara 1944.

33. Fehim Çaylı, (İlgün Folkloru), I. kitap, Konya Halkevi yayını, Konya 1945 (shf. 129—219, alfabe sırasına göre dizilmiş 2881 söz).

34. Hasan Çekli — Mehmet Dobada, (Ata- ların Dilinden), Samsun Halkevi yayını, Sam- sun 1945, (konulara göre ayrılmış 2400 ata- sözül).

35. Ömer Asım Aksoy, (Gaziantep Ağzı, C. II, Deyimler, Meşhur Sözler, Atasözleri, Dualar, Beddualar), Türk Dil Kurumu yayı-

ken çocuğa ad vermek iyi sayılır. Çocuğa ad- verilirken tören yapılmaz, bebeğe birşey ba- şışlamak âdeti de yoktur. Ad verilirken ço- çuğun sağ kulağına ezan okunur, sonra sağ- kulağına göbek adı, sol kulağına da asıl adı- söylenir. Ad verilirken çocuk ad veren ev bü- yüğünün kucagında ve uyanık halde bulun- durulur. Çocuğa ad verilirken dua, ilâhi, tür- kü ve destan okumak gibi âdetler yoktur. Yalnız çocuk için "Âdiyle yaşasın"; "Allah- uzun ömür ve sağlık ihşan etsin" gibi dilek- lerde bulunulur.

Her hangi bir topluluk arasında iyi adam- ların adı anılırken "Allah selâmet versün", iyi- ölümlerin adı anılırken "Allah rahmet eylesin, nur içinde yatsın, kötlü ölümler için de "Cânı- cehenneme", "Allah taksiratını affetsin" de- mek Havza ve çevresinde herkesin bağlı kal- mış olduğu bir gelenektir. Adaşlar hakkında- burada her hangi bir inanca rastlanmamıştır. Fatmaya Fadik, Ayşeye Hançe, Kadriyeye- Kadoş, Emineye Emiş, İbrahime İbiş, Rukiye- ye Rukuş denilerek adlar üzerinde tasarruf- lar yapanlara Havza ve çevresinde sık sık- tesadüf edilir.

36. Dehri Dilçin, (Edebiyatımızda Atasöz- leri), Birinci Kitap, Türk Dil Kurumu yayı- nı, İstanbul 1945. (Atasözlerini nazma çeken- saz şairlerinin, 25 destan, 3 destan parçası, 13 koşması derlenmiştir.)

37. M. Halit Bayrı, (İstanbul Folkloru), Türkiye Yayınevi, İstanbul 1947.

38. Sait Uğur, (İçel Folkloru), C. 1; Halk- evleri Yayınları, Millî Kültür Araştırmaları, Ankara 1947. (shf. 215—355, söz 1600'e- yakın).

39. Mithat Atakurt, (Urfa Folklorundan- Bir Demet), Ankara 1951. (86 söz, shf. 69 da).

40. Mustafa Nihat Özün, (Türk Ata Söz- leri), İnkilâp Kitabevi, İstanbul 1952. (Şina- sı, A. Vefik Paşa, V. İzbudak, D. L. Türk'tün- sözlerini almış, alfabeğe göre dizmiş, fakat- atasözül olmayanları ayırmaya çalışmışsa da- başaramamıştır. Bu kitabın tarafımdan ya-

plan eleştirilmesi için Bk. Türk Dili, sa. 13 — 1952),

41. (Atasözleri), Givercin Kitap yayını, No 24; Segme Yazılar Serisi, Emek Basımevi Yayinevi, Ankara 1953, shf. 16,

Basılış tarihlerini tesbit edemediğimiz kitaplar:

42. Manastırlı Rifat, Cevahir-i Cihar-Yar ve Emsal-i Kibar, Matbaa-i Uhuvvat, Halep.

43. Bolulu Ahmet Canip Bin Hüseyin, (Cümle-i Hikemiyye-i Türkiye, Kastamonu Vilâyet matbaası,

44. Kırmı Abdülhalim Hakki, (Atalar Sözü), (iki büyük cilt), (1930 dan sonra, (eserin yazması için "Halk Bilgisi Haberleri" sayı 4 — 1930'a bakınız).

45. Esat, (Türk Dilinde Darbı Meseller.

46. Hadi Akverdi, (Halk için Atalar Sözüne Tatbik edilmiş Ruhi Bilgiler), (70 den çok atasözü psikoloji yönünden ele alınarak incelenmiş.)

Bazı Makaleler:

47. Mehmet Asım, (Atasözlerinin Tarihi ve Ahlakî Bakımlardan Tetkiki), Terbiye Mecmuası, No 1, 1333 (1914).

48. Prof Carl Brockelmann, (Altırkistanische Volksveisheit), (Eski Türkistan Halk bilgeliği), Ostasiatische Zeitschrift dergisi, 1919—1920, (D. L. Türk'teki savlar ve incelenmesi).

49. Hamdi Akverdi, (Atalar sözü), Ülkü, yeni seri, sayı 6—16 Ankara 1941.

50. Naki Tezel, Ulus gazetesi, 5 ve 15 Nisan 1941, (iki makale).

51. Ömer Asım Aksoy, (Atasözleri ve Deyinimler Hakkında), Türk Dili C. 2, sayı 14, 15, 16, 17 — 1952. (Atasözlerinin tanınması bakımından değerli bir yazı serisidir. Mustafa Nihat Özön'ün kitabının yanlışlarını göstermesi bakımından da önemli bir eleştirmedir.)

52. Pertev N. Boratav, (Kuatre — Vingt Katorze Proverbes Turcs Du xv e Siecle, Restes Inedits, ORIENTIS (Milleleerarası Şark Tetkikleri Cemiyeti Mecmuası), Vol. VII, Nr. 2, 1954 E. J. BRILL — LEIDEN.

53. Aydın Oy, (Dede Korkut'ta Atasözleri), Türk Dili, sayı 61—65, 1956—1957.

54. Bütün Halkevleri Dergileri ve başka dergiler.

55. Halk Bilgisi Mecmuası, sayı 1, 1928.

56. Halk Bilgisi Haberleri, onbir cilt, sayı 1—122, 1929 — 1942.

57. Folklor Postası, 19 sayı, 1944—1946.

58. Türk Folklor Araştırma-ı, 1949 dan bugüne değin çıkmaktadır. (Ayda bir çıkan bu dergi, bugün yurdumuzda tek folklor dergisidir. Sahibi İhsan Hınçer tarafından hiç aksamadan çıkartılmaktadır.

59. Ata Sözleriyle Millî Eğitim, her ayın birinde ve 15. günleri Ankara'da çıkar. Ord. Prof. Vasfi Raşit Sevig tarafından 1 Ocak 1956 da yayımlanmaya başlayan bu degyai 4. sayısına kadar görebiliyoruz. Şimdi çıkmıyor.

60 — 1001 Ziraat Atasözü, Bekişoğlu Şemsettin, Ankara 1952, 11 — 16, 73 shf. 76Kr.

61 — Ağaç, Orman Üzerine Atasözleri ve Açıklamaları, Kerim Yund, Ankara 1955, 13,5 x 19, 65 sh. 65 Kr.

Makaleyi basıya verdikten sonra sayın Adnan Ötügen'in "Atsız Mecmuası" da (sayı 12, 13, 15) çıkan "Darbimesel Mecmuaları Kitabiyatı" adlı yazısını gördüm. Bu yazıda on üç kitap adı vermektedir. Bunlardan, bizim makalemizde bulunmayan dört kitaptan birisi, İstanbul'da basılmış (Durubı Emsal-i Osmaniye, 1888, shf. 25), ikincisi Ermeni harfleriyle "Venedik Ermeni Cemiyeti" tarafından bastırılmış olup altı küçük kitap tır. Almanca, İngilizce, İtalyanca çevirileriyle (1877 — 1893) yılları arasında basılmıştır. Üçüncüsü de Petersburg Üniversitesi ta rafından (1883) de bastırılan "Osmanof Müntehabatı" olup Nogay ve Komuk Türk lehçgelerinden derlenmiş (372) atasözüdür.

Adnan Ötügen'in makalesinde bizim için önemli olan ve bugüne değin edebiyat tarihçilerince de bilinmeyen Ahmet Midhat Efen dinin "Türk Durubı Emsali" adlı eseridir. İçinde (4300) atasözü bulunan bu kitap (268) sayfa olup (1878) de basılmıştır. Üzerinde ve içinde kimin tarafından hazırlandığı, ne rede ve ne zaman basıldığı yazılı değildir. Ancak (1879) yılında Londra'da İngilizce çevirileriyle yapılan baskısından eserin Ahmet Midhat Efen'dinin olduğu öğreniliyor. Bu kitap gerek atasözleri, gerekse yazarının yeni bir eseri olması bakımlarından iki kat önemlidir.

Folklorcularımız :

EFLATUN CEM GÜNEY

Memleketimizin yetiştirmiş olduğu dünya çapındaki "Masal İnşaaçısı — Masal Babası" Eflâatun Cem Güney, Sivaslıdır. 1896 da, babası Ahmet Hürşit beyin telgraf müdürü bu lunduşu Hekimhan'da doğmuştur. Altı yaşında babasını, yedi yaşında da annesini kaybedince Sivas'a dönmüş, ilk orta öğrenimi orada, amcası posta müdürü Şevket beyin yanında yaparak, 1918 de Sultani Edebiyat kolumdan tek öğrenci olarak mezun olmuştur. Birinci Dünya Savaşının o yıllarında, yüksek okulların yatılı kısımları kapalı olduğu için kendisini Sivastan tanıyan Vali Muammer beyin çağırması üzerine Konyaya giderek (12 Eylül 1918 de) Öksüz Yurdu Türkçe muallimliği ile maarif mesleğine girmiştir.

Mütarekenin karanlık günlerinde içli şiirler veren Eflâatun Cem'in ruhunda 19 Mayıs yeni bir umut çraşı yakmış, bu umut ve inanla ilk Kuvayı millîye marşını yazmıştır. Anadolu ve Rumeli Müdafai - Hukuk cemiyetinin Konyada kurulması sırasında kendisine düşen hizmeti yaparak — Orgeneral Fahrettin Altay'ın Hayat'taki hatıralarında belirttiği gibi — Temsil ve İrsat Heyetine seçilmiştir. Ayrıca Kuvayı Millîyenin organı (Öğüt) gazetesinde çalıştığı gibi, (İrsat) mecmuasında da çıkmış, ve kurtuluş edebiyatımızın ilk eseri sayılan (Matem Sesleri) isimli şiir kitabını da, gene o sıralarda neşretmiştir.

Konya Öksüz Yurtlarının kapanması üzerine 15 Aralık 1920 de Eskişehir Sultanisi Türkçe muallimliğine tayin edilmiş ve Hamdullah Suphi Tanrıöver'in vekilliği zamanında yapılan ilk maarif kongresinde Muallimler Cemiyetini temsil etmek ve bu kongrenin zabıtlarını tufmak üzere Ankarada bulunduğu sırada, Eskişehir işgal edilince 27 Eylül 1921 de Kayseri Sultanisi'ne Türkçe muallimi verilerek müdür Nafi Atuf Kansu ile beraber (Misaki Millî) gazetesini idare etmiştir. Zafere sonra kendi memleketi Sivas'a Sultani Türkçe muallimi olarak gönderilmiş, bir süre sonra dil ve edebiyat çalışmalarını tetkikinde bulunmuştur. Tasfiye kanununun uygulanması ile tefsil sonunda da 1.9.1927 de Sivas İrsat Edebiyat muallimliğine terfi ettirilmiştir. 27.9.1928 de edebiyat hocasına ilâveten müdür muavinliği vazifesine de verilmiştir.

Yeni açılacak Samsun Lisesi hazırlık işleriyle vazifelendirilmiştir.

Üç yıl sonra, başmuavin olarak Afyon Lisesinde ve onbir yıl da Kütahya Lisesinde çalışmış Eflâatun Cem Güneyi Üniversitede okuyan oğlunun ağır bir hastalık geçirmekte olduğunu duyunca Vekâlete başvurmuş, 16.3.1944 de Haydarpaşa Lisesi edebiyat öğretmenliğine tayin edilerek İstanbula gelmiştir. Çocuğunun sıhhati biraz düzeliş gibi olmuş,

Masal Babası Eflâatun Cem Güney

babası ile ortaklaşa Dertli Kaval hikâyesini yazmışsa da eserin tefrikasından birkaç gün önce hayata gözlerini kapamıştır.

Arkadaşları arasında insan çocuğu diye anılan oğlunun ölümü üzerine, Eflâatun Cem kırk gün kırk gece kapanarak "İnsan Çocuğu Ağtlar"ı yazmış, bununla da avunamıyarak masal dünyasına çekilmiştir. Bir yandan mallasarını işlerken, bir yandan da müdür muavinliği ile görevlendirildiği Topkayı Sarayı müzesinde saray arşivini ve saraydaki eski Maarif Nezâreti arşivini gözden geçirmiştir.

Edebiyat âleminde kendisine Masal Babası ünvanını kazandıran masalları milletlerarası bir jüri tarafından da Dünya Çocuk ve Gençlik edebiyatının en mükemmeli seçilerek An. dersen mükâfatını kazanınca, Dünya Çocuk ve Gençlik edebiyat teşekküllerine ve kongrelerine üye olmuştur. Bu durum Millî Eğitim Bakanlığınca da takdirle karşılanmış ve 6.11.1956 da İstanbul Millî Eğitim müdürü yardımcılığına verilerek, sözlü bir gelenek halinde sürüp gelen halk masallarını, halk hikâyelerini halk ağız ve halk zevkiyle işle-

Yıp Millî kütüphanemiz için değişmez demir baş nüshalarını vücutte getirmekle görevlendirilmiştir. Bugün de bu işi yaparak kitaplar yayınlamakta ve İstanbul Radyosunun "Bir Varmış Bir Yokmuş" saatinde de masal üslûbıyla anlatarak halk ve çocuk eğitimine hizmet etmektedir.

Bundan başka Eflâatun Cem, yeraltı cevherlerimiz için kurulan Maden Arama Enstitüsü gibi, millî ve mânevi cevherlerimizi araştırmak için de bir Folklor Enstitüsü kurulacağına inandığı için kendisi gibi halk eğitimi işlerinde görevlendirilen Mehmet Başaranla birlikte arşivin küçük bir çekirdeğini hazırlamaktadır.

"Türk Halk Bilgisi = Folklor Derneği"

1946 da yeniden kurulduğu zaman kurucular arasında bulunmuş, daha sonra bu derneğin 4 yıl müddetle başkanlığını yapmıştır. 1960 yılında yayınladığı Dedekorkut Masalları kitabı ile tekrar Christian Andersen'in milletlerarası jürisi tarafından dünya çocuk edebiyatının en mükemmeliyi yazan masalci, olarak seçilmiş, şeref diploması gönderilmiştir.

Eflâatun Cem Güney, bu memlekette hiç kimsenin yapamadığını yapmış, bu uğurda gözlerini bile feda ederek karış karış dolaştığı Anadolu'da masal analarını ocak başlarında dinlemiş, kıyıda kösedeki öcnkleri derlemek için bir ömür tüketmiştir. Bıyıp usanmadan bu halk kültürü hazinemizi derliyerek, halk tekerlemelerine yeniden inşa edip en güzel Türk masallarını gerek çocuklarımıza ve gerekse dünyaya tanıtmıştır.

Eğer Eflâatun Cem, Folklor ve halk masal dünyamıza uzak kalsaydı, belki de Türk masallarının bu kadar güzel işlenmesi, hatâ, masal dünyamızla ilgilenmemiz daha biriki yüzyıl geri kalabilirdi.

Hüvâsa Eflâatun Cem, öğretmen olarak birçok büyük idareciler, büyük fikir ve sanat adamları yetiştirmiş; bulunduğu yerlerin kültür ve sosyal kurumlarında da çevresine yararlı olma zevkini duyarak çalıştığı gibi muhtelif yerlerde çıktığı İrsat, Birlik, Duygu ve Düşünce, Duygu ve Dilek, Taspinar ve Çukurova dergilerinde ve gene Konay'da Öğüt; Eskişehirde İstiklâl; Kayseride Misakı Milli; Sivas'ta Kızılmak; Kütahya'da Kütahya ve İstanbul'da Vakıf gazetelerinde neşrettiği fıkralar ve çeşitli yazılarla da

YASTIMAN'IN JÜBİLESİ

Yazan: Bora HİNÇER

Zamanımızın en kuvvetli saz sanatkarlarından Şemsi Yastıman için 13 Ağustos 1960 Cumartesi günü İstanbul'da Açık Hava Tiyatrosu'nda tertiplenen Jübile çok parlak oldu. Yastıman'ın sanat Gecesi'ne memleketimizin tanınmış bütün halk musikisi saz ve ses sanatkarları iştirak etti. Bunların hepsi de halk türküleri ve sazları alanında başarı kazanmış değerlerdi.

Açık Hava Tiyatrosu, ağzına beraber hınca hınç dolmuştu. Bu, halkın Şemsi Yastıman'ı, dolayısıyla halk musikisini ne kadar çok ve içten sevdiğini gösteriyordu. Tamdığımız halk musikisi sanatkarlarından başka, İstanbul'da hemen hemen ilk defa başarılı olarak aşık- lar Meclisi ve Aşıklar Karşılaşması o gece dinlemek ve görmek kaabil oldu. Şemsi Yastıman'ı seven aşıklar birer birer sazlarını omuzlarına vurmuşlar. İstanbul'un kapısını çalmışlar, Yastıman'ın misafiri olmuşlardı.

Şarkışlalı Aşık Ali İzzet, Kastamonulu Aşık Yorgansızın Hakkı, Pazarcıklı Aşık Kul Ahmet, Tercanlı Aşık Beyhanı, Aşık Nişanlı, Aşık Davut Suları, Aşık Süleyman Elver bunlar arasında idi. Aşık Veysel, dizanteriden rahatsız olduğu için köyünden Sivas'a kadar inmiş, hekimler İstanbul'a gelmesini mahzurlu görmüş, göndermemişlerdi.

Yüddan Sesler Ahmet Yamacı, Şen Türküler Birliği Necati Başara idaresi altında sahneye çıktı. Muzaffer Akgün, Nurinnisa Toksöz, Adnan Türksözü, Selâhaddin Erorhan, Yılmaz İpek ve Şemsi Yastıman'la diğer halk sazı ve türküleri sanatkarları en güzel programlarını sundular. Halk Oyunları toplulukları da güzel oyunlarını oynadılar.

Programın başında İhsan Hınçer, Şemsi Yastıman hakkında kısa bir açıklama konuşması yaptı. Programı spiker Ali kan Soykök'le İhsan Hınçer takdim etti. Şemsi Yastıman'ı biz de tebrik ederiz.

Masal Babası İçin:

TIK TIK EDEN

Yazan: Mehmet BAŞARAN

Fatih İlkokulunun kalın duvarlı, loş bir odasındayız. Hemen yanbaşımızda kırık camlı, boş medrese yıkıntıları. Bir ucu tarihin derinliklerinde bir suskunluk. Geçmişin yarıları içinde, her gün biraz daha ona karışan, bugünün insanları! Evet, zaman zaman içinde, Yüzyıllar "Şimdi" nin çevresinde halka lana halkalana açılıyor, içinde hüznüler yanıklayıyor.

Bir kent ağarıyor dışarda, bir varmış bir yokmuş havasında. Yüzlereyil önce de böyle ağardı. Telâş kalabalık, yollara dökülmüş. Nafaka peşinde herkesler. Yüzlere yıl önce de böyleydi. Padışahlar, vezirdiler, şehzadedydiler, sultanlılar, halktılar. Nasıl yaşadılar, neler ettiler? Masallara sorun, Tümü de ninelerimizin dilinde şimdi. Nice büyüklükler, balıclıklar, köseler, keleşler uyar bu kentin toprağında.

Derken bir ses duyulur; sizi bir anda yitkilerinizin tümüne kavuşturarak bir ses. Iraklardadır ilkin. Uzun süren kuraklıktan sonra, toprağa ilk düşen iri yağmur damlalarını an dırır. Tatlı bir sessizlik duyarsınız. Kentin yüzyılları bir noktada toplanır bu baston sesiyle: yaklaşıyor, yaklaşıyor.

Çocukluğumuzun masal geceleri, ülkeleri, sizi o ülkelere çıkaracakmışçasına güzel sa bahlar kulağımızın dibinde tık tık tık eder.

Öğretmenliğini halka ve hayata doğru genişletmiştir. Fakat ismi ve etrafında yapılan eleştirmelerden anlaşılacağına göre, asıl hizmetini o, folklor araştırmaları ile ve onbeş yıldır da o kaynaktan alarak halk masalları, halk hikâyeleri ve daha başka eserleriyle yapmıştır. Yirmi beşi bulan bu eserler şunlardır:

HALK MASALLARI:

- 1 — Bir Varmış Bir Yokmuş
- 2 — Evvel Zaman İçinde
- 3 — En Güzel Türk Masalları
- 4 — Nar Tanesi
- 5 — Kara Yılan
- 6 — Akıl Kutusu
- 7 — Sabır Tasi
- 8 — Altın Heybe
- 9 — Zilmerit Banka
- 10 — Acı Sofranın Açılı

HALK HİKAYELERİ:

Kapı açılır. Uzun boylu, gözlüklü, yaşlı biriri girer içeriye selâm verir, bastonunu bir köşeye kor, paltosunu çıkarır, yerine geçer. Bir yerlerden tanıyor gibisiniz onu. Dostça, babaca bir sesi vardır. Ak saçlarının altında buğday rengi bir yüz, az gödlen, uz gödlen, üstünde bir ömür boyu yol alınan yıllarca çizgili, çileli alın. Tümüyle masallardaki ak sakallı dedenin hamurundandır sandığı:

"Dileyin benden ne dilerseniz."

Masallarımızı tadyıyla tuzuyla kitaba geçiren, yaratıcı halk kaynağının üstüne titreyen, Avrupanın kendisine Andersen pâyesi verdiği Eflâatun Cem Güney'dir bu. Tuttuğu işin kökleri vardır geçmişte, dayanır durur dağ gibi; dalları vardır üstümüzde, yeşerir güder bağ gibi.

Kolluklarını takar, gözlüklerini değiştirir. Bahar sigarasının dumanları arasında gaze tesine göz gezdirir bir süre. Olana bitene üzülmür. Birşeyler yapmak, sıhri gücünü kullanarak herşeyleri yoluna komak, herkesleri mutluluğa kavuşturmak ister gibidir. Kollarını kaldırır acı bir çaresizlikle:

— Yürekte vaaar, elde yok, der.

Sarı defterini açar, kalemını eline alır. Yanında top atla duymaz gayri; başka bir zamandadır çalışırken. Az önce yitirdiğini dol duran dileği, bir görünmez ülkede gerçekleştirmeğe başlar.

- 1 — Dedekorkut
- 2 — Aşık Garip
- 3 — Kerem ile Ash
- 4 — Dertli Kaval (Oğlu ile beraber)
- 5 — Şah İsmail (Kızı ile beraber)
- 6 — Tahir ile Zühre

HALK ŞAIRLERİ:

- 1 — Erzurumlu Emrah
- 2 — Aşık Ruhsatı
- 3 — Aşık Mesleki
- 4 — Aşık Kâmilî

HALK ŞİİRİ:

- 1 — Halk Şiiri Antolojisi
- 2 — Halk Türküleri (cilt: 1)
- 3 — Halk Türküleri (cilt: 2)

HALK FİKRALARI:

- 1 — Nasrettin Hoca
- 2 — DİĞER ESERLERİ:
- 1 — Matem Sesleri (Şiirler 1910)
- 2 — Dumlupınara Doğru (Nesirler 1944)

SEMSİ YASTIMAN VE KOPUZ

Yazan: Mahmut R. GAZİMİHAL

Halk ozanı Semsî Yastıman arkadaşımızı tanımayan kaldı mı? "Zenaat destanı" nı şöyle bağlıyor:

SEMSİ der: münasip iş bulamadım
Gidip bir baltaya sap olamadım
Bağlamadan başka saz çalamadım
Âkîbet ekmeğün çıktı saz ile.

Türlü işler tutmuş, bir bir sayıyor; hiç biri ekmeğe kapısı olamamış. Fakat o yıllar zarfında doğal vergisini kopuz ozanlığında çekirdikten yeşertmiş, öz yolunu farkında olmadan bulmuş. Halk sesinin şehire gelmesinde radyonun rol oynadığı inkâr edilemez; nasıl ki şehirden halk ağzı sescilerinin köy ezgilerini ilk ağızda kuşa benzetmeye başladıkları da açıktı. Bereket versin dinleyiciler arasında halk türküsünü ve sazını aramak zeminde hemen uyandı da içerlerden özlü bazı sazcuların şehirler gelip tutunması o sayede mümkün oldu: Semsî Yastıman işte o erbabtan biridir. Nazmı da, deyiş de (saz yapış ve çalı gibi) tam Anadolu içidir. Şehir musikiğine benzetmeden çalıyor, şivesini değiştirmeden söylüyor, ezgiyi soyundan uzaklaştırmadan koruyor, ve bütün bunları zekâ ve şuurla yapıyor. Örnek tutulması gereken özlü bir öğretici olarak çalışıyor. Sonra da içli ve şen bir adam.

Saz şairi Aşık Semsî Yastıman

Çoğaltıp yurdun dört bir köşesine temiz kutuları içinde yolladığı sazlar geleneğe uygun olarak kütüğe oyma gövdelidir. Mandolin taklidi dilimlilerden yapmıyor, o kolay yola sapıtılmaya dikkat ediyor. Halk sazi yerli mahdır, yabancıardan rakıybl yoktur. Ucuza çıkar. Çocuk için olanları da yapılır, büyüklere de olur. Ustası, çırağı, kalfası, sevgisi, saygısı, çığırı, ezgisi, boldur. Girginliğinin yurt ölçüsünde olması bundandır. Yastıman'ın hayatından şikâyetçi olmaması da bundandır. Gençliği, çok yıllar hizmet edeceğinin teminatidir.

Yalnız bir sitemim var: Çalışma yerinin adını hâlâ "Kopuz Evi" ne çevirmedi, bağlamasına hâlâ "kopuz" demiyor. Saz, telli, üfleme, yurma her türlü halk veya şehir çalgılarının genel adıdır; daha doğrusu türkçe "çalgi" mı farsça karşılığıdır. Halbuki, kopuz, Ortaasyadan, Oğuzlardan, Korkut Ata'dan beri uzun saphı tezene sazının adıdır. Pek eskiden kısa saphıları da Asyada vardı: Göğsü deridendi, telleri madeni değildi. Tahta göğsü ve madeni teller bir gelişme halinde Anadoluda kararlaştırmış, boylar da çeşitlenmiştir. Çöğür kopuzu, Bağlama kopuzu, Bozuk kopuzu, Cürâ kopuzu adlarını kullanmalıyız.

Semsî Yastıman Sazevi'nin küçük bir yayını serisi de var; şunlar gibi:

Türkten türküler (1958 — 59, iki risale).
Sazdan bilgilen (1959)
Sazdan düzenler (1959)

Bu sonucuna istek üzerine sevinerek bir tarihçe özeti yazdım. Yazarken metni görmemiştim.

Kopuz hakkında kaleme aldığım bir kitap Ankara'da "Ses ve Tel Birliği" ne teslim edilmiştir, yakında çıkacaktır. Dileklerimi orada sebepleriyle tekrarladım. Yastıman Kopuz evi kitaplarını daha kontrollü çıkarabilir.

Farsça "saz" kelimesi yanında âdeta türkçe bir "saz" kelimesi de Oğuzlarda çıkmış ve anlamca dallanmış görünüyor; ses ve söz kelimeleriyle birlikte bir üçlülük kurmuşlardır. Tanzimat sözlüklerinde bu türkçe saz saf harfiyle yazılırdı: Meselâ bazı yerlerimizde "sazlanmak" fiili bile vardır, türkî çalgırmak

ARAŞTIRMALARI

demektir. (1) Biz saz kelimesini türkçe asil niyetiyle kullanırız ve meslek dilimizde çalgi ile anlamdaş tutarız. Kopuz adının ihyası kendi çerçevesiyle cidden doğru olurdu. Kelimeden izlerin seyrek de olsa yurttan hâlâ yaşadığından bu sütunlarda evvelce söz açmışım yine de yazacağım. Şu halde, ölmüştü diriltmek değil, ihmale uğramış bir ata sözlünü canlandırmak bahis konusudur. Macarlar orkestraya "zenekar", musikiye "zenci", piyanoya "zongora", çalgıya "hangszer" gibi macarca adlar takabilmişken, bizlerin öylesine tarihî kelimelerimizi kendi yerlerinde kullanmamamız bundan böyle hoş kaçımayacaktır.

Semsî Yastıman'ın söyleyerek çalışım son bir defa yine radyoda dinlemiştim: Destanı deyişleyişte kopuzunda dervişçe bir eşlik yürüttü; ayrı bir tel mütemadiyen açıktan (Tef çalar gibi) vınlanmadı, çift ses yürüyüşleri oldu, küçük bir motifin tartımla tekrarlandığı oldu, ki bu sırada deyiş kendi ayrı ezgisini okuyordu. Çok hoş, hem de belli ki en eski çığır budur. Veysel'in ustahında aynı doğal çığır kibar üstünlükle yaşamaktadır. Bir açık telli tef gibi sür git vınlamak olsa olsa oyun havalarında gider. Yastıman'ı doğru çığırda görerek sevindim, çift ses ülküsü çok daha yeşerebilir. Halk çalgısı, türkî ve ağızlarımızın, yurt ölçüsünde canlı teydidir; görenekli ve en sağlam desteğidir. Davulzurna açık hava çalgısı, fakat kopuz oda sazıdır; ıdığ ile birleşebilirse uyum büsbütün geleneğe uygun olur.

Yastıman beni hem de evce Açık Hava Sahnesi akşamına kendi gelip çağırdı. Sağ olsun. Fakat sıhhi sebeple yine kendim gidemedim. Gidenler anlattı: Başarı tam, ilgileniş hıncanmış olmuş. Başka türlü zaten olmazdı.

Semsî Yastıman'ın şahsında öbür türlü arkadaşlarımızı da saygı ve sevgi ile kutlarım.

(1) Buradaki saz kökü, sızlanmak fiilinde de görüldüğü üzere, hence bir onomatopedir. Madeni tellerin sızılması taklitten doğmuş olmalıdır. Farsça saz kelimesi medli söylenince, cazlamak taklidindeki gibidir. Eskice türkçedeki sazlığ (silahlı) gibi kelimeler dik-kati çekiyor.

YASTIMAN'IN
KOLEJDEKİ
KONSERİ

Türk — Amerikan Derneği, her yıl İstanbul'da bir kurs açarak, buraya memleketimizin dört bir köşesindeki İngilizce öğretmenlerini davet etmekte, bir ay müddetle bütün masraf derneğe ait olmak üzere onları bir eğitime tâbi tutmaktadır. Bu seminer sırasında bütün öğretmenler bir ay tamamen İngilizce konuşmakta ve dil bilgi ve egzersizleri ilerlemektedir.

Bu yıldık seminer 11 Temmuzdan 6 Ağustos'a kadar devam etmiş ve 61 İngilizce öğretmeni katılmıştır. Belgelerin dağıtımından bir gün evvel Bebek'teki Amerikan Kız Kolejinde eğitim görevlilerinden Enise Öni'ün teşebbüsü ile bir Semsî Yastıman halk musiki gecesi tertiplenmiş, bu geceye dergimizin sahibi de davet edilmiştir.

Geceye Türk - Amerikan Derneği Seminer Müdürü Miss. Suzan Fitz Gerald, Mr. R. Anderson, Mr. Kninght, Miss. Hurley, Dr. Branman, Mr. R, Meskill, Mr. ve Mrs. Stoltzfus ile Enise Öni katıldılar. Önce hep birlikte yemek yenildi. Sonra salona geçilerek Semsî Yastıman'ın çalip söylediği türküler büyük bir zevk ve coşkunlukla dinlendi. Zaman zaman alkışlar gösteri haline geldi. Alkışların arkası, öni alınmadı. Dr. Branman resimler getti. Enise Öni, türkülerini banda aldı.

Anadolu'nun üca şehirlerinden gelmiş öğretmenler yanında, büyük şehirlerden gelmiş olanlar da vardı. Onlar bile Semsî Yastıman'ı yeni tanıyor, Anadoluyu daha yeni ve onun sazından keşfediyor, bunu ifadeden çekinmiyorlardı. Türkülerimizin bu kadar güzel, bu kadar ifade kudretine sahip olduğunu yeni anlıyorlardı. Halk melodilerimiz hepsini meş'ut etmişti.

Gerek bu geceyi tertipleyen ve kendisi de bağlama çalmaya başlayan Bn Enise Öni'ü, gerekse halk sanatı elimiz Semsî Yastıman'ı tebrik ederiz. T. F. A.

ÂŞIK SEMSİ YASTIMAN

Yazan: İhsan HİNÇER

Anadoluyu ve Türk halkının bütün iç dünyasını sazının tellerinden döktülen seslerle İstanbul'a taşımış olan Şemsi Yastıman, 1923 yılında Kırşehir'de doğmuştur. Babası Şekerçi Ahmet Ağa, annesi İlhamiye Kadındır.

Kırşehir'de ilkokulun son sınıfına geçtiği zaman, nerede bir saz sesi duysa oraya gider, saz âlemlerinin yapıldığı yerlerden kovulsa dahi pencere altlarına, kapı diplerine sokulur, başka bir zevk peşinde koşmazdı. Bütün arzusu dinlemektir. Halk musikisine ve sazına âşıktır.

Nihayet ilkokulu bitirmiş, ortaokula geçmişti. Biriktirdiği 35 kuruşla küçük bir saz almıştı. Bütün arzusu çalmak ve çığır maktı. Günden güne ilerliyordu. Okulda ise her sınıfta bir yıl kalıyor, ancak ikinci yıl geçiyordu. Derslerine değil, o kulak verdiği halk musikisine çalışıyordu. Böylece altı yılda ortaokulu bitirdi. Ama bu arada bağlama çalmayı öğrenmiş, yıl 1941 olmuştu.

Askerlik çağı da geliyordu. Nihayet asker oldu. Askerliğini Mardin ve Ankara'da yaptı. Asker ocağı onu iyice pişirmişti. Memleketin dörtbir tarafının ezgilerini daha yakından, bizzat onların hakiki sahiplerinden dinliyordu.

Askerliği bittikten sonra tekrar memleketi Kırşehir'e döndü. Babası onu Maliyeye memur olarak yerleştirdi. Fakat o, memurluk yapacak bir ruhta değildi. Kabına sığamıyordu.

Sazı bir türlü bırakamıyordu. Ankara Radyosu da gürül gürül halk türkülleriyle bütün memleketi beslemeye başlamıştı. Babası ise saz çalmasını, türkü okumasını istemiyordu. Bunun üzerine zaten bir türlü benimseyemediği altı aylık memuriyetini bırakıp gurbet ele çıktı. Kerem gibi yollara düştü. Sazını omuzuna vurdu. Nihayet sahneye çıkmak Ankara'da nasip oldu. Halk, kendisini alkışlamıştı. Hem de ardı arkası kesilmeden. İşte, Şemsi Yastıman bundan sonra Zonguldak'ın, İzmir'in yolunu tutacak, nihayet 1950 yılbaşında İstanbul'da karar kılacaktı. İstanbul'da da kendisini çabucak tanıtan Şemsi Yastıman, şair olduğunu da âşık-

ların bazı şiirlerine yaptığı nazirelerle göstermiş, nihayet aydın çevrelerde aranır bir bağlama sanatkarı olmuştur.

Yastıman oyma bir saz gövdesini İhsan Hınçer'e gösterirken

Şemsi Yastıman, İzmir'de evlenmiştir. Canan ve İnan adında iki kızı, Kenan ve Sinan isiminde de iki oğlu vardır. Oğlu Kenan da 7 yaşında olmasına rağmen şimdiden babası gibi saz çalmaktadır.

Şemsi Yastıman'ın bağlama ve ses sanatkarlığı tarafı yanında, en kuvvetli yönlerinden birisi de onun saz şairliği tarafıdır. Yazdığı ve okuduğu şiirlerin hepsi hece ve halk edebiyatı tarzındadır. Kırşehir'li olması hasebile manevi tarafı kuvvetlidir. Hacı Bektaşî Veli'den yanadır. Tasavvuf tarafı vardır. Bunu şiirlerinden de pek kolay anlamak mümkündür.

Yastıman, İstanbul'da çok geçmeden bir saz yapım evi ve atelyesi kurmuştur. En büyük hizmeti de bu olmuştur. Burası, hem dersane, hem saz ve tel yapım evi, hem de âşıkların toplandığı, buluştuğu ve misafiri edildiği yerdir. Hiç bir Tanrı misafiri bu kapıyı kapalı bulamamıştır.

Şemsi Yastıman halk musikisini ve sazlarını bu kadar sevdirmemişken, İstanbul'da yılda 100 tane saz yapıp satılmazdı; halen yılda 3.000 - 4.000 saz yalnız Şemsi Yastıman sazevinde yapıp satılmaktadır.

ARAŞTIRMALARI

Bunun yanında diğer atelyeler de saz yapımına büyük değer vermeye başlamışlar ve neticeden memnun kalmışlardır. Eskiden sahneye çıkan halk türkülleri okuyucularına alaturka sazlarla katılmırdı. Şemsi'nin yaptığı bu devrimden sonra artık alaturka sazlar halk türkülleri sanatkarlarının yanından kovulmuş, halk türküsü sanatkarları veya birlikleri birer bağlama takımı kurmuşlardır. Bunda da Yastıman'ın payı yılmaz doksanın üstüne çıkar.

Şair ve âşık Şemsi Yastıman'ı da, halk sazi ve türkülleri sanatkarı Yastıman kadar başariya ulaşmış görebilmemiz için, birkaç şiirini sayfalarımızın izini nisbetinde aşıya alyorum.

1949 DA İZMİR'DEN AYRILIRKEN
Ayrılık rüzgârı esti İzmirden
Ankara'ya doğru çıkıp giderim
Allah nasibimi kesti İzmir'den,
Sanmayım ki burdan bıkip giderim.

Ben bu kararımı boşa vermedim
Hiçbir İzmir'den kemlik görmedim
Yedi sekiz ay var, fazla durmadım
Dönüp dönüp, geri bakıp giderim.

İnsan oğlu sanki uçan kuş olur
Ayrılık, gönüller süzen iş olur
Ben garibe başka kimler eş olur?
Sazımı koluma takıp giderim.

Şemsi der ki: En son bir iş yapayım
Bu kadarla defterimi kapayım
Büyük elin, küçük gözün öpeyim
Emsallım elinden sıkıp giderim.

ÖĞÜT VER

Kürsüden köptürme ey cahil vâiz,
Helo bir ağzını sil de öğüt ver.
Neler yazılıysa kitapta câiz,
Fâilî, fîlî bil de öğüt ver.

Sorsalar cennetten kim kimi koğmuş?
O zaman dünyada kim var, kim yoğmuş?
Bilmezsin Peygamber ne zaman doğmuş?
Bir cahilden bilgi al da öğüt ver.

Sevdiğin bağısın yolundan azma!
Ayetler uydurup, Kur'anı bozma,
Yanlış bulursak hırslanıp kızma,
Kitaptan sureyi bul da öğüt ver.

Sızce güvâh olanı, bizce mubahtır,
Aramızdaki fark, bir eývallahtır,
İlim sevap, ilim neden günâhtır?
Şöyle bir imâna gel de öğüt ver.

Namaz ile Allah kanar zannetme,
Hac ile Peygamber anar zannetme,
Sarhoş cehennemde yanar zannetme,
Bir gün demhaneye gel de öğüt ver.
Diyorsun saz çalmak günâhtır gayet,
İsbah et, Kur'anı kaçını âyet?
Biz de öğrenelim bulursan şâyet,
Sazımı kafama gal da öğüt ver.
İsrar etme, sana fitremi vermem,
Zekâtım verip te gümâha girmem,
Tarlamı satıp da Kâbeyi görmem,
N-olur biraz da bu yolda öğüt ver.
Tarik-i müstâkîm izinden gidip,
Edeb, erkân görüp, olurlar edip,
Darılma Şemsi'ye cahil zannedip,
Aşkın namazım kul da öğüt ver.

*
Bu şiir Kastamonulu âşık Hakkı Bayraktar (Yorgansız Hakkı Baba) dan Şemsi Yastıman'a yazılmış, o da ona cevap vermiştir. Aşağıda bu müşaareyi bulacaksınız:

HÜ...

Gönülde yorgunluk dilde durgunluk
Bozuldu şuurum akıldım mı dersin
Yücutda iztirab, kanda kirginlik
Söyündü şule-i şavkımdı mı dersin?
Ne içmekte haz var, ne de yemekte
Ne çalmak çağırılmak, ne eylemekte
Galiba kemâlim zeval bulmakta
Tükendi neş'ei zevkim mi dersin?
Ey Şemsi buhalat bilmem ki nedir?
Demek ki almına yazılan budur
Dolaşub gezerken altmış senedir
Kalmadı hayatta Hakkı'm mı dersin?

HÜ DOST

15 - 11 - Dokuz yüz elli dokuz
Tarihli muhabbetnâmeniz geldi
Kelimeler dedi biz birer okuz,
Okudukça dertli sinemi deldi.
Ne evveli belli, ne de hem sanı
Dünya değil, elbet âdemdir fânî
Bunu böyle kurmuş o büyük bâni,
Uyanık âkşiller hep böyle bildi.
Biz dervişiz, elbet çilemiz dolmaz,
Ne sıhhat, ne neş'e kararın bulmaz,
Sen hastayım derken, hiç belli olmaz.
Duyulur ki Şemsi Yastıman öldü...

Aşk-ı niyaz eyler ellerinden öpe
rim Sultanım.

Bir hiç: Şemsi Yastıman

ZALİM FELEK

Hep bana verip hışımı
Kahr ettin zalim felek
Birdenbire genç yaşımı
Ahir ettin zalim felek
Fırsat bildin zaafımı
Reddettin her bir lâfımı
Bol gelertli hoşafımı
Zehir ettin zalim felek
Mevsimsiz verdin hasatı
Çattın fitneyi fesatı
Bana gelen her fırsatı
Tehir ettin zalim felek
Şansa giden seferlerde
Mağlûp ettin zaferlerde
Akla gelmedik yerlerde
Zuhur ettin zalim felek
Şemsi, şâd olup gülmüşken
Ağlattın fırsat bulmuşken
Gözüm yaşı sel olmuşken
Bâhir ettin zalim felek.

*

BULMAZLARDANIZ

Biz dervişiz dedik, elekten geçtik
Sofiden icâzet almazlardanız
Kendi rızamızla bir tarik seçtik
Cabr ile ehli - dil olmazlardanız
Revan olmayız görüp, kem izo
Mümkir olamayız an'anamize
Biz niyaz ehliyiz sofi nemize?
Gösteriş namazı kalmazlardanız.
Türab olup, yere sağılırız biz,
Ham ervah görünce kaçırlız biz,
Ehlîni bulursak açılırız biz,
Na hoş yerde gene calmazlardanız.
Yığılacak yerde yığılırız da
Dağılacak yerde dağılırız da
Aşkın deryasında boğuluz da
Ufak defek göle dalmazlardanız.
Cahilin zararı bu Şemsi'ye kâr,
Mümkir sermayesi yalan'la inkâr
Bizde Hacı Bektaş, Hazret-i Hünkâr
Var iken başka yol bulmazlardanız.

*

HAL...

Gegici âlemde ömrün öldükçe
Duymadıldarımı duyacaksın ha...
Fazla efkârlanıp, için doldukça
Derdini âleme yayacaksın ha...
Neyine güvenip böbürlenirsin?
Emsalin beğenmez kibirlenirsin,

Bir gün herkes gibi kabirlenirsin,
Beş arşın beyazı glyecekşin ha...
Çabuk yorulursun pek hızlı koşma,
Hakkına razı ol, haddini aşma,
Şimdiden tedbir al, yolundan şaşma,
Ahirinde evvah diyecekşin ha...
Ağa denip, baş üstüne konursun,
Kazancında kendi nefsin tanırısın,
Şimdi tamah edip doymam sanırsın,
Bir gün mala mülke doycaksın ha...
Şemsi, kafî karar vermedin yine
Kani mısın haram yemediğine?
Nuh deyip Peygamber demediğine
Peygamberdir diye cayacaksın ha...

*

MUHABBETNAME

Kıymatlı hemşerim, muhterem Afşin
Kaleminden fakire de kelâm var.
Beni çok şâd etti davet edişin,
Yazdığın gazetenin ismi silâm var.

Yirmi yedi Nisan dokuz yüz altmış,
Vilâyet Gazetesi söze bal katmış,
Okuyan kişiler tadımı tatmış,
Eski dosttan eskilere selâm var.

Nice yıldır kayıplara karıştık,
Sen de, ben de Kerem ile yarıştık,
Yüz yüze yoksa da, kalben görüştük,
Zira bizde GARİP diye ilâm var.

Garipler, feleğe hep kahirdedir,
Hele aşık isen, Yurt, tehrirdedir,
Bir ucumuz gene Kırşehirdedir,
Ölü, diri, emmim, dayım; halâm var.

Burnuma tüfüyor kardeş, oralar,
Soyka kalsın, pek de uzak aralar,
Vallahi sarmıyo beni buralar,
İstanbul ne, benim daha âlâm var.
Yirmi yıldır hasret nedir bilirim,
Korkuyorum gurbet elde ölüürüm;
Var ise kismette bir gün gelirim,
Bak' o zaman ne kıyak bir âlem var.

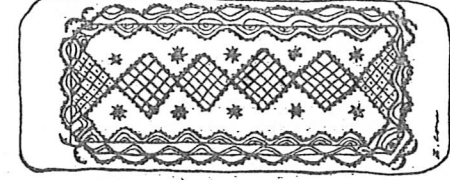
Ah bulgur pillâvu, ah konger; keme,
Hele mantıyanın gö suvan dime,
Favuklu çullama, sen ol da yime,
Gılârdâ gökellik, sızgıt bulam var.

Yerimizde duramazdık bir dakka,
Çayırda oynardık acerim, zıkka,
Yüs paraya ceviz vardı bir olka,
Şimdi yüz kuruşa kurşun kalem var.
Aşıkların iradyosu sazıdır,
Keza, sermayesi, dosta nazıdır,

KONYA'DA KEÇECİLİK

Yazan: Mehmet ÖNDER

Paris'teki Musee de L'homme'da her mil-
lete ait seçkin etnografya örnekleri teşhir edi-
lirken, Türkiye için ayımlan vitrine, bugün
Anadoluda çoğuzaman gobanların giydiği keçe-
den yapılmış bir (kepenek) konmuştu. Bu-
na, Müzeyi ilk defa gezdiğim zaman bir mânâ
verememişim. Sonra, geçen yıl İrandan Or-
taasyaya doğru, Horasan ve Türkistan bölge-
lerine yaptığım geziler sırasında, bu keçe ke-
penegi oradaki göçebe Türkler üzerinde gör-
düm. Türkistanda gayet sağlam keçeler yapı-
yor, bunlar giyildiği gibi sergi olarak ta kul-
lanılıyordu. O zaman anladım ki, keçecilik,
Selçuklu Türkleri yolu ile, Ortaasyadan Ana-
doluya gelmiş, merkezi Konya olmuş, burada
göhrret yapmıştı. Nitelik, Konyadaki Selçuk-
lu devri hamamlarında (keçelik) adı verilen,
keçelerin pişirildiği özel bir bölüm görüldüğü
gibi, bugün dahi Konya'da ayrı bir (keçeciler

Konya keçesinde desen

nımıza kadar gelebilmiş tek hatıralardır.

Yıkılmış ve tezgâhlarda atılmış yünün,
hasırlara sarılarak ayakla tepilmesi hamam-
larda sıcak su altında çignene çignene pişiril-
mesi, renkli yünlerle desenlerinin işlenmesi,
tekrar tepilmesi, kurutulması v.s. gibi uzun
ve yorucu çalışmalar istiyen keçecilik, öyle
herkesin el atacağı bir san'at olmaktan çık-
mış, Osmanlı devrinde loncalara bağlanmış,
özel merasimlerde keçeci esnafı, keçe küllâh
giyerek, mesleklerini temsil etmişlerdir. Her
san'at gibi bu san'atın da kendine mahsus örf
ve adetleri vardır. Keçenin iyi pişmesi için
besmele ile işe başlanır ve mutlaka el sürül-
memiş temiz su kullanılır. Keçe tepen güçlü
kuvvetli gençler, yorulmamaları ve sevgile çal-
ışmaları için özel bir tempo tutturur, türkütü
ve maniler söylerler. Örneğin:

Oğlum keçe teper mışın
Tepemem aman..
Yaşı da pek küçüklük civanım
Öpemem aman..

Oğlum keçe döver mışın
Döverim aman..
Güzel görsen nidersin
Severim aman..

Türküsü bugün dahi keçeci dükkânlarında
çok okunan türkütler arasındadır.

Keçeler, sergi ve yolluk olarak kullanıl-
dığı gibi, bunlardan kepenek, küllâh, terlik,
seccade, semer v.s. de yapılır. Bugün keçe,
Konyada turistik el sanatları arasına girmiş
ve yeni alıcılar bulmağa başlamıştır.

Herkes kendi kaderine razıdır,
İde sefa, bizde ise elem var.

Ne yapalım kader böyle getirdi,
Felek gitti, elin keyfin yefirdi,
Abüdane, diyar diyar götürdü,
Çok şükür ki, bir abam, bir palam var.

Hızmetle bir erden nasip aldın mı?
Ar, namus şişesin taşa çaldın mı?
Bu sözümden tefekküre daldın mı?
Benim böyle nasipli bir belâm var.

Şemsi der ki hasretim o güllere,
Sılamdaki Türkmen ağzı dillere,
Postu serdik şimdi gurbet ellere,
Bilemem ki, daha kaç yıl çilem var?

Şemsi Yastıman, halen gündüzleri Be-
şiktaş, Çırağan Caddesindeki 34 sayılı saze-
vinde çalışmaktadır. Artık sahneyi terket-
miştir. Sadece filmlerde ve konserlerde çal-
ıp söylemekte, plâk doldurmakta ve İstan-
bul Radyosunda program almaktadır.

Yastıman'ın "zeneat destanı" çok sevilen
çalıp söylediği şiirleri arasındadır. Bilhassa
27 Mayıs Devrimi üzerine yazmış olduğu
son destanı ise İstanbul Örfi İdare Komu-
tanlığına büyük bir tablo halinde 200.000
adet bastırılmış ve bütün Türkiye'ye dağı-
tılmıştır.

Saz Şairleri :

BAYBURTLU CELALİ'NİN ŞİRLERİ

VI

Yazan: Hikmet DİZDAROĞLU

— 18 — (1)

Partevin kudretten ey dürr-i yektâ
neâm-ı gevherin panalı derler
O nub cemalini görmedim anma
novâzî(-) Ülker'den (2) ziyalı derler

Küm görmüş Vamık u Azra Han'ı (3)
Leylâ, Mecnun, Şirin, Ferhat misali
O işve dâmenin Yusuf u Sâmî
Seni gül - endamın musali derler

Cennetten mi çıktın ey işve - dâmen
Ne boyda ser çıktın serv-i hurâman
Şâh-ı dilden değse gül - deste nâmen
Afffolur idamdan cezalı derler

Hatmin oku hoca âşık(-) nâcârın
Yok çiçekten olsa bir bahçe bârın (4)
Gül didarın görse bülbül-î zârın
İsmine derler (5)

Sen Şâh-ı Merdânsın mürüvvet eyle
Benim için Şâh'a bir mînnet eyle
Perişan halime merhamet eyle
Bize de bir dertli Celâlî derler

— 19 —

Arifler dilinde harf-i bismillâh
Seng-i hâre (6) değse gül anber eyler
Her kime yetişse "Nasrîn minellâh" (7)
"Len tebur" (8) sırına ol mazhar eyler

Bülbül intizarı gül didarına
Can telef etmeli aşkın nârına
"Veled kad kerremnâ" (9) zülf-i serine
Bin bir makam gören bendi seyreyler

Oldunsa Celâlî bir ehli perde
Sır verme Huda'dan gayri bir ferde
"Min Rabblüküm" (10) hitabı okunan yerde
Er odur ol şehîr Kandeher eyler

— 20 — (11)

Kâtip bir nâme yaz dostâ yârâna
Uzaktan merhaba göndermesinler
Bâdeyi içenler gelsin meydana
Tenhada kaldırp indirmesinler

Pir bâdesi değil poşa (12) sakızı (13)
Ben tanurım ırşad olan ağızı

Satmasınlar kehlân (14) diye yağızı
Varıp şu âlemi kandırmasınlar (15)

Sanmayız yahu pır bâdesidir
Sürmei gözlerin nem sevesesidir (16)
Onların içiği zap (17) sakızıdır
Beybude vücudu yandırmasınlar

Aşıklar okusun eylesin ezber
Bu aşkın yoluna kursunlar seuger (18)
Bir gün Celâlî'nin güllesi tenger (19)
Sonra kışelerde sindirmesinler.

(1) Bu koşma, iki kıtası eksik olarak,
S. N. Ergun tarafından da yayımlanmıştır.
Bizdeki koşmanın ikinci ve dördüncü kıtaları
onda yoktur (S. N. Ergun, Türk Şairleri, II,
S. 946, No. VIII).

(2) Kevakib Ülker: Ülker yıldızları.
(3) Mısırda bir hece noksandır.
(4) Mısradan bir anlam çıkmıyor; aslının
bozulduğu anlaşılıyor.

(5) Bu kısım tesbit edilemedi.
(6) Seng-i hâr: Mermer.

(7) Nasrîn minellâh: "Kurtuluş Tanrı'
dandır" âyetine telmih.

(8) Len tebur: "Öyle bir ticaret ki ke-
sat âriz olmaz" âyetine telmih.

(9) Veled kad kerremnâ: "Biz insanoğlu-
nu mükerrem kıldık" âyetine telmih.

(10) Min Rabblüküm: "Sizin Rabbiniz-
den." âyetine telmih.

(11) Bu koşma, ilkin, üç kıta olarak,
Murat Uraz tarafından yayımlandı (Halk
Edebiyatı Şiir ve Dil Örnekleri, S. 165). Ora-
dan, rahmetli M. Halit Bayrı olarak tekrar
yayımlandı (Halk Şairleri Hakkında Küçük
Notlar, S. 44). Bizimki ile onların verdiği me-
tinler arasında farklar vardır, ayrıca bizdeki
dördüncü kıta onlarda yoktur.

(12) Poşa: Çingene.
(13) Veya: Çamsakızı değil poşa sakızı.
Veya: Poşa kışın çiğner batman sakızı.

(14) Kehlân: Kûheylan
(15) Veya: Varıp şu cihanı kandırmasınlar

(16) Veya: Sürmei gözlerin vesvesesidir.
(17) Zap: Külç.

(18) Senger: Siper, serhat.
(19) Tengellenmek: Tepetaklak olmak, yu-
varlanmak, Tekerlenmek, Tengerlenmek: Yu-
varlanmak (Söz Derleme Dergisi, C. III,
S. 1339).

Konya Folkloru:

KONYA ATASÖZLERİ VE DEYİMLERİ

Yazan: Seyit KÜÇÜKBEZİRCİ

1 — Ağaçtan maşa olmaz, abdalın paşa
olmaz.

2 — Analık, kara yamalık.

3 — Atlastan yama olmaz, her avrada gu-
ma olmaz.

4 — Asıl azmaz, bal kokmaz, kokarsa
yağ kokar cinsi ayrandır.

5 — Ağacın çürüğü özünden olur, il için
agıyan gözünden olur, aamın kötüsü sö-
zünden olur.

6 — Ağaca çıkan keçinin dama çıkan oğ-
lağı olur.

7 — Abdalın yolculuğu köy görününceye
kadar.

8 — Akacak kan damarda durmaz.

9 — Alan satandan umar.

10 — Ayakkabı ayağa dar gelince dünya
başa dar gelir.

11 — Akşamın hayırından sabahın şerri
iyidir.

12 — Anasının önüne geçen sapa gibi =
(Büyüğünden önce söz söyleyip önüne geçe-
ne denir.)

13 — Allah yaktığı yiri tiz yışertir.

14 — Avdan gelmiş tazi gibi — (Soluyan
tazıya benzetildiğinde).

15 — Ağzı açık ayran delisi = (Salyası
akana denir).

16 — Allah devesi = (Uzun boylulara
denir).

17 — Atanın evlâda sevgisi yukarıdan aş-
şaya akarımış da, evlâdan ataya sevgisi aşşa
dan yukarıya akarımış.

18 — Azıcık aşım gavgasız başım

19 — Aç gulağım dış gulağım.

20 — Alma mazlumun alımı göğden in-
dirir şahanı.

21 — Akılsız köpeği yoz gocadır.

22 — Alçak eşek binmeye golay.

23 — Az yide bir çirak tut = (Başkasına
hizmet yaptırmak isteyen denir).

24 — Ak geçiyi görenler içi dolu yağ
sanır.

25 — Altı yok babıç gibi = (Dürmadan
sefil bir durumda çalışana denir).

26 — Al omara yaz duvara.

27 — Böyük lokma yi, bölük söz söyleme.

28 — Babası oğluna bir bağ bağışlamış da
oğlu babasına bir cingil üzüm vermemiş.

29 — Biri yir, biri bakar, giyamet ondan
gopar.

30 — Bin goyunlu babam ölsünde bir ça-
hıklı anam ölmesin.

31 — Borç yiğidin gamçısı.

32 — Cinsine çekmeyen heramzade.

33 — Çiğer başa belâ.

34 — Çingene evinde gaymak aranmaz.

35 — Canavarın ilenci dutsa sürüde go-
yum galmazmış.

36 — Çalışana da ağolsun, çalıştırana da
ağolsun.

37 — Çifçi gittiği gadar, çoban güttüğü
gadar.

38 — Deli ocağında derviş türemez.

39 — Don yörütyüş belledir de, akçe akıl
öğredir.

40 — Dışından gaktım bir yişil türbe, içi-
ne girdim töbe Allah töbe.

41 — Dostluk başga, alışveriş başga.

42 — Dayısı olmayanın yiğeni olmaz.

43 — Döküp ölçmek = (Düşünmek).

44 — Devre dakılmış palta sapı = (Ya-
kışaksız). (Devre = Ters).

45 — Demirin çürüğü deminden olur, yi-
ğidin çürüğü gamından olur.

46 — Dokuz dölüm yire sıçamaz = Çalı-
mundan geçilmez).

47 — Eğer göt besler, galtak at besler.

48 — Ekmek buldun mu yi, dayak buldun
mu gaç.

49 — En güçlüğü gan gırmızı = (Küçük
olan bile çirkeflikle olmuş).

50 — Eşsek hoşaftan ne ağnar suyunu
içer denesi gahr.

51 — Garıdan gamaz oldum, yirimden kal
kamaz oldum.

52 — Garnı tok olan acın halinden bilmez.

53 — Gırk yılda bir sıçan tuttum = (İyi
bir iş yapmak).

54 — Gardaşdan garın yakın.

55 — Goyun guzumun ayağına basmaz.

56 — Gara eşek gavağa çıktığı zaman.

57 — Garbız eşeği gibi = (Kıbrıs eşeği
gibi).

58 — Gara goğursa gibi = (Simsiyah ya-
nana denir).

59 — Halep oradaysa, arşın burada.

60 — Her gün, her gün papaz pilâv ylmez

61 — Habacı, kebeci, arada ben neci.

62 — Hazıra hanık, sufraya gonuk.

63 — İt ite buyurur, it de guyruguna bu
yurur.

64 — İl mi yaman, beğ mi yaman.

65 — İlde bulunan beğde bulunmaz.

66 — İsteyenin bir yülz gara, vermeyenin
iki yülz gara.

ŞEBINKARAHISAR'LI NURİ

Yazan: Hayri AKYÜZ

Bu zat Ziberi Ağasının oğlu Nuri adıyla yad olunur. Kaleye ait anahtarların Nurinin mensup olduğu ailede bulunması sebebiyle bunlara Dizdaroğulları lakabı veriliyormuş. Şebinkarahisarın Orta — Taş mahallesindeki Kurşunlu Hamamı ile Kelemci Bahçesi ve Ziberi köyü bu ailenin hericeliği imiş.

Nuri'nin hiç evlenmediği ve ayyaş denecek kadar içkiye müptela olduğu söyleniyor. Asıl mesleği boyacılık ve nakkaşlık. 1313-1315 seneleri içinde sağ olup nüfusta kayıtlı değildir.

Nurinin hayatı daha çok gurbette geçmiş tir. Bir ara Şebinkarahisarda bıraktığı annesi ile hemşiresini görmek üzere köyüne dönen Nuri, gelip geçici bir yo.cu olduğundan bahisle annesinden karnının doyurulmasını talep ediyor. Evlerinde bir fakiri doyurabilecek kadar çorba bulunduğunu anlayan Nuri kendini tanıtmadan tekrar gurbetin yolunu tutuyor.

Sivas'lı Nuri ve Aşık Tokath Nurinin bu Nuri ile hiçbir münasebeti yoktur. Tokath Nuri ile Şebinkarahisarlı Nuri'nin yazıları yekdiğerine karıştırılmış olabilir. Ancak bu raya aldığımız parçalardan hiçbirisine Tokath Nurinin diyanında rastlamadık. Arap harfleri ile yazıldığı takdirde "Nuri" son harfte ufak bir hata yapıldığı takdirde "Nev

res" olarak da okunabilir. Aşağıya aldığımız parçalar Şebinkarahisarlı Nuri'ye ait olmakla beraber Nevresle karıştırılmış olacağını da hatırlatmak yerinde olur.

Dedi var mı hüsnüme sani dedim bir ya iki
Dedi kimlerdir dedim şirin bir Leylâ iki

Dedi kimdir teşnegam abı civanı lebin
Dedim ey ömra kızıni Hızır bar İsa iki

Dedi kimdir şevki ruhsarımla dâim ağlıyan
Dedim ey gül cubiyar dido bir derya iki

Dedi kimdir arzukeş şiveli reftarına
Dedim ey sırtı meahat sızra bir tuba iki

Dedi Nuri hasretli halımla kimdir dağidar
Dedim ey reşk biri ben biri aidi şeyua iki

*

Felekte sayısız odlara yandım,
Pervanesiz olsun yâr şimden gerü.
Cevri felek ile kandım boyandım,
Bana bu dert yeter yâr şimden gerü.

Yar karşında durmuş boynunu eğer
Hüsnü gamzelerin camına değer
Ben bu hasretinle ölürsem eğer
Sebebin sen oldun yar şimden gerü.
Nuri her dildare sarup sarışmam
Cevri felek ile durup yarışmam
Cannı kimi ister konuş karışmam
Kuzum sana destur var şimden gerü.

- 67 — İtin de bir kişiliği olur.
68 — İçeri şehirde dilenir, dışarı şehirde dağidir.
69 — Keçi can tasanında, gasap yağ tasanında.
70 — Kelin mederi olsa kendi başına olur
71 — Kürd'ün gocayanına guzu gütdürüler, Türk'ün gocayanına çocuk avıtdırılar.
72 — Gördüm diyenin gözünü oyallar.
73 — Köprüden geçinceye gadar ayya dayı diyecen.
74 — Kim ossurdu, garip ossurdu.
75 — Kör gendimi görmez gölgesini görür.
76 — Kendi söyler il güler, adamın şekeri kendi söyler kendi güler o adamın sakarı.
78 — Lorü guşu kemiği götüne ölçmüş de yutmuş.
80 — Marzıman eşeği gibi = (Birşeyden anlamaz şişko zorbanın eşeği gibi).
81 — Ossurmaktan yola düş = (Dinlenmeden yola düş).

- 82 — Oğlan dayıya, kız halaya çeker.
83 — Oğlu "Baba Şennetliksin" demiş de babası "umamam oğlum" demiş.
84 — Oğlan olsun da çamırdan olsun.
85 — Olacak oğlak bokundan belli olur.
86 — Oğlan yidi oyuna gitti, çoban yidi go yuna gitti.
87 — Ossuruklu göte arpa ekmeği mahana
88 — Olursa hamır suyu olmazsa çamır suyu.
89 — Peygamber gabağ yı didlyse her gün, her gün yi dimedî ya.
90 — Parasız çerşiye çağrılmaz.
91 — Su gücüğün sufra bülyüğün.
92 — Saçı uzun aklı gısa.
93 — Sakla samanı gelir zamanı, sakladım samanı yaptırđım bu hanı.
94 — Sür gitsin gündü yitsin.
95 — Sürüde goyumum yok, suvatda başıma neye yarıyım.
96 — Sonradan gelen boynuzu gulağı geçer.
97 — Şeytan burnuna yillendi.

PADİŞAHIN KIZI VE UŞAĞI;

Derleyen: Hüsnü YILDIZ

(Anlatan: Elmalı ilçesinin Yalnızdam köyünden Hatice Korkmaz, 29 yaşında).

Evveli evvel iten, deve tellâl, pîre bakkal, kedi berber iten bir varmış, bir yokmuş bir Padişahın bir Arap uşağı varmış. Padişahın hizmetini görür, onun işlerini yaparmış. Günlerden bir gün padişah gezmeye gitmiş. Git bünde, gel bünde derken yolu bir göl kenarına dek gelmiş. Gölün kenarında iki kadın çalılı taşlarıyla oynarmış. "Acaba bunlar burada ne yaparlar?" diye merak etmiş. Onların yanına varınca sormuş: "Siz burada çocuk gibi taşlarla niçin oynarsınız, sizin işiniz yok mu?" demiş. Kadınlar da: "Biz çöp çatan çiftleyici meleğiz" cevabını vermişler. Padişah bunu duyunca: "Öyleyse söyleyin bakalım; benim kızı kim ile çiftle diniz?" demiş. Melekler de: "Kapındaki Arapla" cevabını vermişler. Padişah bir kahkaha atmış; "Bırakan şu martavalları bana okutmayın; ben hiç kızımı kapındaki uşağa verir miyim?" demiş ve oradan uzaklaşmış. Kalbine bir şüphe doğmuş, hemen geriye dönmüş. Saraya gelince Arabı çağırmış, eline birkaç yüz altın verip azatlamış. "Haydi git yolun açık olsun. Bu paralarla da ken dine bir iş bul" deyip uşağı uğratmış.

Arap az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş. Tam altı ay bir güz gitmiş. Derken bir köye rast gelmiş. O köye yerleşmiş. Sonra da çok zengin olmuş. Günlerden bir gün üç beş arkadaş olup gezmeye gitmişler. Bir gölün kenarına gelince: "Şurada biraz dln lenelim" demişler. Yemeklerini yedikten sonra uykuları gelmiş; "Birazcık kestiriverelim" diye yatmışlar; hepsi de derin bir uy kuya dalmış. Yalnız işlerinden biri, Arap

- 98 — Şap olsan da şeker olaman.
99 — Tandır sırgı, sille direği.
100 — Tavuk dikdiğim boka tınmayım dirmiş de ertesi gün gine batırılmış.
101 — Yirk çalıyı yıl götürür, ağır çalıyı il götürür.
102 — Yokluk daşdan gati ölümünden kötü.
103 — Yünlü koyun yılmaya kolay.
104 — Yüzünü tutup gitmek = (Darılarak ayrılmak).
105 — Yimezdim elma kakım.
Yir oldum oğlak bokunu.

uyumamış. Etrafına bakarken gözü bir ördeğe ilişmiş. Siyah ördek suya girip çıkınca be yaz oluyor, tekrar suya girip çıkınca siyah oluyor. "Bunda bir hikmet var" diyerek o da, soyunmuş ve suya girmiş. Yıkayıp sudan çıkınca vücudüne bir de bakmış ki, bembeyaz. Hemen gıyınmış, o sırada diğer arkadaşları da uyumışlar. Ona sormuşlar: "Yahu yanımızdaki Arap nereye gitti acaba?" O cevap vermiş ve ne yaptığını anlatıvermiş. Arabın sözüne diğer arkadaşları da inanmış.

Arap beyaz olduktan sonra yerleştiği köyden kalkıp, padişahın memleketine gitmiş, Oraya varınca zenginliğini belli ettirecek haraketlerde bulunmuş. Kısa bir zamanda kendisini bütün şehir halkına tanıtmış. Padişahın saraylarından üstün saraylar yaptırmış. Bir gün vezirler onu padişaha haber vermiş. Padişah: "Çağırın da göreyim. Bakalım neyin nesidir" demiş. Vezirler zengin olan Arabı çağırılmışlar. Arap padişahın huzuruna çıkmış. Padişah kendisini tamnamış. Biraz ileri geri konuştuktan sonra Arap huzurdan ayrılmış.

Aradan günler geçmiş. Arap padişahın kızını istemeye karar vermiş. Elçiler göndermiş, padişahın kızını istemiş. Padişah gelen elçilere; "Konağmdan sarayına kadar halı döşetirse kızımı öyle veririm" demiş. Arap ertesi gün halıları döşetmiş. Padişah sabahleyin bir de bakmış ki sarayın kapısına dek nâdide halılar döşenmiş. Sözünde durmuş ve kızını Araba vermiş.

Padişahın kızı Arapla evlendikten birkaç gün sonra bakmış ki kocasının belinde bir kemer var. Kemerini usulca çıkarmış. O anda gözleri fal taşı gibi açılmış. Meğerse kemerin altı simsiyahmış. Bunun sebebinin kocasının sormuş. Kocası da başından geçenleri olduğu gibi anlatmış.

Kız, padişah babasının yanına varınca: "Babacığım, babacığım! demiş. Beni verdiğin adam bizim kapıdaki Arap imiş. Belindeki kemerden anladım. Hem de kendisi söyleyi verdi" demiş. Padişah: "Zararı yok kızım. Kader kısmet böyle imiş. Çöp çatan melekler öyle çiftleşmiş. Elden ne gelir" demiş.

Yemiş, içmiş, muratlarına ermişler.